

Κατὰ Ἰωάννην

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ **1**
 λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ **2**
 ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ **4**
 ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ **5**
 φαίνει, καὶ ἡ σκοτία¹ αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.² Ἐγένετο ἄνθρωπος **6**
 ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. Οὗτος ἦλθεν **7**
 εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες
 πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα **8**
 μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει³ **9**
 πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, **10**
 καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ᾔγνω. **11**
 Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. Ὅσοι δὲ **12**
 ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς
 πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ: οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ **13**
 θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θεοῦ
 ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν⁴ ἐν ἡμῖν **14**
 – καὶ ἐθεασάμεθα⁵ τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς⁶ παρὰ

¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ² καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ³ φωτίζω, give light, enlighten. ⁴ σκηνώω, dwell, stay in a tent. ⁵ θεάομαι, look at, behold. ⁶ μονογενής, only begotten, only.

πατρός – πλήρης¹ χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ 15
αὐτοῦ, καὶ κέκραγεν λέγων, Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, Ὁ ὀπίσω μου
ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καὶ ἐκ 16
τοῦ πληρώματος² αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ³
χάριτος. Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια 17
διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε·⁴ ὁ 18
μονογενὴς⁵ υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον⁶ τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος
ἐξηγήσατο.⁷

Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ 19
Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευῖτας⁸ ἵνα ἐρωτήσωσιν
αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; Καὶ ὡμολόγησεν, καὶ οὐκ ἡρνήσατο· καὶ 20
ὡμολόγησεν⁹ ὅτι Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, 21
Τί οὖν; Ἡλίας εἶ σύ; Καὶ λέγει, Οὐκ εἰμὶ. Ὁ προφήτης εἶ σύ;
Καὶ ἀπεκρίθη, Οὐ. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τίς εἶ; Ἵνα ἀποκρισῇ¹⁰ 22
δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. Τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; Ἔφη, Ἐγὼ 23
φωνὴ βοῶντος¹¹ ἐν τῇ ἐρήμῳ, Εὐθύνατε¹² τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς
εἶπεν Ἡσαΐας¹³ ὁ προφήτης. Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν 24
Φαρισαίων. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί οὖν 25
βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστός, οὔτε Ἡλίας, οὔτε ὁ προφήτης; 26

¹ πλήρης, full. ² πληρῶμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ³ ἀντὶ, instead of, in place of. ⁴ πώποτε, ever yet, any time. ⁵ μονογενής, only begotten, only. ⁶ κόλπος, ου, ό, bosom, breast. ⁷ ἐξηγέομαι, explain, describe. ⁸ Λευῖτης, ου, ό, Levite. ⁹ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁰ ἀποκρισις, εως, ή, answer, reply. ¹¹ βοάω, cry aloud, shout. ¹² εὐθύνω, make straight, guide. ¹³ Ἡσαΐας, ου, ό, Isaiah.

Ἀπεκριθὴ αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων, Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι:
μέσος δὲ ὑμῶν ἔστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε. Αὐτός ἐστιν ὁ 27
ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν: οὗ ἐγὼ οὐκ
εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα¹ τοῦ ὑποδήματος.² Ταῦτα 28
ἐν Βηθανίᾳ³ ἐγένετο πέραν⁴ τοῦ Ἰορδάνου,⁵ ὅπου ἦν Ἰωάννης
βαπτίζων.

Τῇ ἐπαύριον⁶ βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει, 29
Ἴδε ὁ ἄμνός⁷ τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός 30
ἐστιν περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, Ὅπίσω μου ἔρχεται ἄνθρωπος ὃς ἔμπροσθέν
μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καγὼ οὐκ ᾔδην αὐτόν: ἀλλ' ἵνα 31
φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι
βαπτίζων. Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων ὅτι Τεθέαμαι⁸ τὸ 32
πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ⁹ περιστερὰν¹⁰ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν
ἐπ' αὐτόν. Καγὼ οὐκ ᾔδην αὐτόν: ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν 33
ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον
καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. 34
Καγὼ ἐώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

¹ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁶ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁷ ἄμνος, οὔ, ὁ, lamb. ⁸ θεάομαι, look at, behold. ⁹ ὡσεὶ, like, about. ¹⁰ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove.

Τῇ ἐπαύριον¹ πάλιν εἰστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν 35
 αὐτοῦ δύο: καὶ ἐμβλέψας² τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει, Ἴδε ὁ 36
 ἄμνος³ τοῦ θεοῦ. Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, 37
 καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Στραφεῖς⁴ δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ 38
 θεασάμενος⁵ αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, Τί ζητεῖτε; Οἱ
 δὲ εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί – ὃ λέγεται ἐρμηνευόμενον,⁶ Διδάσκαλε
 – ποῦ μένεις; Λέγει αὐτοῖς, Ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. Ἦλθον καὶ εἶδον 39
 ποῦ⁷ μένει: καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην: ὥρα ἦν
 ὡς δεκάτη.⁸ Ἦν Ἀνδρέας⁹ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου εἷς ἐκ τῶν 40
 δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ.
 Εὐρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει 41
 αὐτῷ, Εὐρήκαμεν τὸν Μεσίαν¹⁰ – ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,¹¹
 χριστός. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας² αὐτῷ ὁ 42
 Ἰησοῦς εἶπεν, Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ:¹² σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς¹³ –
 ὃ ἐρμηνεύεται⁶ Πέτρος.

Τῇ ἐπαύριον¹ ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὐρίσκει 43
 Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀκολούθει μοι. Ἦν δὲ ὁ 44
 Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαιδᾶ,¹⁴ ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου⁹ καὶ Πέτρου. 45
 Εὐρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναήλ,¹⁵ καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅν

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² ἐμβλέπω, look at, look into. ³ ἄμνος, οὐ, ὁ, lamb. ⁴ στρέφω, turn, am converted. ⁵ θεάομαι, look at, behold. ⁶ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ⁷ ποῦ, somewhere, about. ⁸ δέκατος, tenth. ⁹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁰ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One. ¹¹ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹² Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹³ Κηφᾶς, ᾱ, ὁ, Cephas. ¹⁴ Βηθσαιδᾶ, ῃ, Bethsaida. ¹⁵ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael.

ἔγραψεν Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται εὐρήκαμεν, Ἰησοῦν
 τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ.¹ Καὶ εἶπεν αὐτῷ 46
 Ναθαναήλ,² Ἐκ Ναζαρέτ¹ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ
 Φίλιππος, Ἔρχου καὶ ἴδε. Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναήλ² 47
 ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, Ἴδε ἀληθῶς³
 Ἰσραηλῆτης,⁴ ἐν ᾧ δόλος⁵ οὐκ ἔστιν. Λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ,² 48
 Πόθεν με γινώσκεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πρὸ τοῦ
 σε Φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν συκὴν,⁶ εἰδόν σε. 49
 Ἀπεκρίθη Ναθαναήλ² καὶ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ
 θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν 50
 αὐτῷ, Ὅτι εἰπόν σοι, Εἰδόν σε ὑποκάτω⁷ τῆς συκῆς,⁶ πιστεύεις;
 Μείζω τούτων ὄψει. Καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' 51
 ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεωγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ
 ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος⁸ ἐγένετο ἐν Κανᾷ⁹ τῆς Γαλιλαίας, καὶ 2
 ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ: ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ 2
 μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον.⁸ Καὶ ὑστερήσαντος¹⁰ οἴνου, λέγει ἡ 3
 μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν, Οἶνον οὐκ ἔχουσιν. Λέγει αὐτῇ ὁ 4
 Ἰησοῦς, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; Οὕπω ἤκει ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ 5

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ Ἰσραηλῆτης, ου, ὁ, Israelite. ⁵ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁶ συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁷ ὑποκάτω, under, below. ⁸ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁹ Κανὰ, ἡ, Cana. ¹⁰ ὑστερέω, lack, need.

μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, Ὅτι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε. 6

Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαί¹ λίθιναι² ἕξ³ κείμεναι⁴ κατὰ τὸν καθαρισμὸν⁵
τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι⁶ ἀνά⁷ μετρητὰς⁸ δύο ἢ τρεῖς. Λέγει 7
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Γεμίσατε⁹ τὰς ὑδρίας¹ ὕδατος. Καὶ ἐγέμισαν⁹
αὐτὰς ἕως ἄνω.¹⁰ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἀντλήσατε¹¹ νῦν, καὶ φέρετε 8
τῷ ἀρχιτρικλίνῳ.¹² Καὶ ἤνεγκαν. Ὡς δὲ ἐγεύσατο¹³ ὁ 9
ἀρχιτρικλίνος¹² τὸ ὕδωρ οἶνον γεγεννημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν
ἐστίν – οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠγντληκότες¹¹ τὸ ὕδωρ – φωνεῖ
τὸν νυμφίον¹⁴ ὁ ἀρχιτρικλίνος,¹² καὶ λέγει αὐτῷ, Πᾶς ἄνθρωπος 10
πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν, καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν,¹⁵ τότε
τὸν ἐλάσσω.¹⁶ σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. Ταύτην 11
ἐποίησεν τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ¹⁷ τῆς
Γαλιλαίας, καὶ ἐφανερώσεν τὴν δόξαν αὐτοῦ: καὶ ἐπίστευσαν εἰς
αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοῦμ,¹⁸ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, 12

καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ: καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ
πολλὰς ἡμέρας.

¹ ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ² λίθινος, of stone, made of stone. ³ ἕξ, six, 6. ⁴ κείμεναι, lie, be laid. ⁵ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁶ χωρέω, make room for, hold. ⁷ ἀνά, upwards, upon. ⁸ μετρητής, οὐ, ὁ, liquid measure, measure. ⁹ γεμίζω, fill, load. ¹⁰ ἄνω, up, above. ¹¹ ἀντλέω, draw water, draw. ¹² ἀρχιτρικλίνος, ου, ὁ, headwaiter, butler. ¹³ γεύομαι, taste, experience. ¹⁴ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁵ μεθύω, be drunken, am drunk. ¹⁶ ἐλάσσων, lesser, less. ¹⁷ Κανᾷ, ἡ, Cana. ¹⁸ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum.

Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ 13
 Ἰησοῦς. Καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας¹ βόας² καὶ 14
 πρόβατα καὶ περιστεράς,³ καὶ τοὺς κερματιστάς⁴ καθημένους. 15
 Καὶ ποιήσας φραγέλλιον⁵ ἐκ σχοινίων⁶ πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ
 ἱεροῦ, τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας² καὶ τῶν κολλυβιστῶν⁷
 ἐξέχεεν τὸ κέρμα,⁸ καὶ τὰς τραπέζας⁹ ἀνέστρεψεν¹⁰· καὶ τοῖς τὰς 16
 περιστεράς³ πωλοῦσιν¹ εἶπεν, Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν¹¹· μὴ ποιεῖτε
 τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου.¹² Ἐμνήσθησαν¹³ δὲ οἱ 17
 μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, Ὁ ζῆλος¹⁴ τοῦ οἴκου σου
 καταφάγεται¹⁵ με. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, 18
 Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς 19
 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
 ἐγερῶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Τεσσαράκοντα¹⁶ καὶ ἕξ¹⁷ 20
 ἔτεσιν ὠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς
 αὐτόν; Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. 21
 Ὅτε οὖν ἡγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν¹³ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι
 τοῦτο ἔλεγεν· καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ
 Ἰησοῦς.

¹ πωλέω, sell. ² βοῦς, ὁ, ox, cow. ³ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ⁴ κερματιστής, ου, ὁ, money-changer. ⁵ φραγέλλιον, ου, τό, whip, lash. ⁶ σχοινίον, ου, τό, rope, cord. ⁷ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ⁸ κέρμα, τος, τό, piece of money, coin. ⁹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁰ ἀναστρέφω, return, live. ¹¹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹² ἐμπόριον, ου, τό, market, market-house. ¹³ μινῃσκομαι, remember, recall. ¹⁴ ζῆλος, ου, ὁ, zeal, jealousy. ¹⁵ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁶ τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁷ ἕξ, six, 6.

Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχα, ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ 23
ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ
ἐποίει. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ 24
αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν εἶχεν ἵνα τις 25
μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου: αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν τί ἦν ἐν τῷ
ἀνθρώπῳ.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος¹ ὄνομα αὐτῷ, 3
ἄρχων τῶν Ἰουδαίων: οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν νυκτός, καὶ εἶπεν 2
αὐτῷ, Ῥαββί, οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος: οὐδεὶς
γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς
μετ' αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν 3
λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν,² οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος,¹ Πῶς 4
δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρον³ ὢν; Μὴ δύναται εἰς τὴν
κοιλίαν⁴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; 5
Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ
ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν: καὶ τὸ 6
γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστιν. Μὴ θαυμάσης 7

¹ Νικόδημος, ου, ό, Nicodemus. ² ἄνωθεν, from above, again. ³ γέρον, οντος, ό, old man. ⁴ κοιλία, ας, ή, belly, womb.

ὅτι εἰπόν σοι, Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.¹ Τὸ πνεῦμα ὅπου 8
θέλει πνεῖ,² καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν
ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ
πνεύματος. Ἀπεκρίθη Νικόδημος³ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πῶς δύναται 9
ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ 10
διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; Ἀμὴν ἀμὴν 11
λέγω σοι ὅτι ὁ οἶδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὁ ἐωράκαμεν μαρτυροῦμεν·
καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. Εἰ τὰ ἐπίγεια⁴ εἶπον 12
ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια,⁵
πιστεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ 13
τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. 14
Καὶ καθὼς Μωσῆς ὑψωσεν⁶ τὸν ὄφιν⁷ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως⁸
ὑψωθῆναι⁶ δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς 15
αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον.

Οὕτως⁸ γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν 16
μονογενῆ⁹ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται,
ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ 17
εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος
δι' αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων 18

¹ ἄνωθεν, from above, again. ² πνέω, blow. ³ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁴ ἐπίγειος, of the earth, earthly. ⁵ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ⁶ ὑψώω, lift up, exalt. ⁷ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁸ οὕτως, thus, so. ⁹ μονογενής, only begotten, only.

ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς¹
 υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς 19
 τὸν κόσμον, καὶ ἡγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ
 φῶς: ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα² πράσσει 20
 μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ³ τὰ
 ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα 21
 φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα.

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν 22
 γῆν: καὶ ἐκεῖ διέτριβεν⁴ μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ 23
 Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνῶν⁵ ἐγγὺς τοῦ Σαλήμ,⁶ ὅτι ὕδατα
 πολλὰ ἦν ἐκεῖ: καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. Οὕτω γὰρ ἦν 24
 βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν ζήτησις⁷ 25
 ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου περὶ καθαρισμοῦ.⁸ Καὶ 26
 ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ εἶπον αὐτῷ, Ραββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ
 πέραν⁹ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁰ ὃ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει,
 καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. Ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν, 27
 Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν, ἐὰν μὴ ἡ δεδομένον
 αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, Οὐκ 28
 εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός, ἀλλ' ὅτι Ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν

¹ μονογενής, only begotten, only. ² φαῦλος, worthless, bad. ³ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁴ διατρίβω, continue, tarry. ⁵ Αἰνών, ἡ, Aenon. ⁶ Σαλήμ, ἡ, Salem. ⁷ ζήτησις, εἰς, ἡ, debate, controversy. ⁸ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁰ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan.

ἐκείνου. Ὁ ἔχων τὴν νύμφην,¹ νυμφίος² ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ 29
 νυμφίου,² ὁ ἐστηκώς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρὰ χαίρει διὰ τὴν
 φωνὴν τοῦ νυμφίου·² αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. 30
 Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν,³ ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι.⁴

Ὁ ἄνωθεν⁵ ἐρχόμενος ἐπάνω⁶ πάντων ἐστίν. Ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ 31
 τῆς γῆς ἐστίν, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος
 ἐπάνω⁶ πάντων ἐστίν. Καὶ ὁ ἐώρακεν καὶ ἤκουσεν, τοῦτο 32
 μαρτυρεῖ· καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. Ὁ λαβὼν 33
 αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν⁷ ὅτι ὁ θεὸς ἀληθὴς ἐστίν. Ὅν 34
 γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ
 μέτρου⁸ δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ 35
 πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει 36
 ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν⁹ τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ
 ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς 4
 πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης – καίτοιγε¹⁰ 2
 Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ – ἀφῆκεν 3
 τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἔδει δὲ αὐτόν 4

¹ νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ² νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ³ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁴ ἐλαττόω, make lower, decrease. ⁵ ἄνωθεν, from above, again. ⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ⁷ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁸ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁹ ἀπειθέω, disbelieve, disobey. ¹⁰ καίτοιγε, and yet, although.

διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας.¹ Ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς 5
 Σαμαρείας¹ λεγομένην Συχάρ,² πλησίον³ τοῦ χωρίου⁴ ὃ ἔδωκεν
 Ἰακώβ Ἰωσήφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ· ἣν δὲ ἐκεῖ πηγή⁵ τοῦ Ἰακώβ. Ὁ οὖν 6
 Ἰησοῦς κεκοπιακῶς⁶ ἐκ τῆς ὁδοιπορίας⁷ ἐκαθέζετο⁸ οὕτως⁹ ἐπὶ τῇ
 πηγῇ.⁵ Ὡρα ἦν ὥσει¹⁰ ἕκτη.¹¹ Ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας¹ 7
 ἀντλήσαι¹² ὕδωρ· λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Δός μοι πιεῖν. Οἱ γὰρ 8
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς¹³
 ἀγοράσωσιν. Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις,¹⁴ Πῶς σὺ 9
 Ἰουδαῖος ὢν παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς
 Σαμαρεΐτιδος;¹⁴ – Οὐ γὰρ συγχρῶνται¹⁵ Ἰουδαῖοι Σαμαρεΐταις.¹⁶ 10
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν¹⁷ τοῦ θεοῦ,
 καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτόν,
 καὶ ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Κύριε, οὔτε 11
 ἀντλημα¹⁸ ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ¹⁹ ἐστὶν βαθύ·²⁰ πόθεν οὖν ἔχεις τὸ
 ὕδωρ τὸ ζῶν; Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς 12
 ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ,¹⁹ καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν, καὶ οἱ υἱοὶ
 αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα²¹ αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν 13
 αὐτῇ, Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει²² πάλιν· ὃς δ' 14
 ἂν πίη ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ²² εἰς τὸν

¹ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ² Συχάρ, ἡ, Sychar. ³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁴ χωρίον, ου, τό, place, field. ⁵ πηγή, ἡς, ἡ, spring, fountain. ⁶ κοπιάω, toil, labor. ⁷ ὁδοιπορία, ας, ἡ, walking, journey. ⁸ καθέζομαι, sit down, am sitting. ⁹ οὕτως, thus, so. ¹⁰ ὥσει, like, about. ¹¹ ἕκτος, sixth. ¹² ἀντλέω, draw water, draw. ¹³ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁴ Σαμαρεῖτις, ιδος, ἡ, Samaritan woman. ¹⁵ συγχρᾶσθαι, associate with, have dealings with. ¹⁶ Σαμαρεΐτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁷ δωρεά, ας, ἡ, gift, free gift. ¹⁸ ἀντλημα, τος, τό, bucket, pail. ¹⁹ φρέαρ, ος, τό, well, pit. ²⁰ βαθύς, deep, early. ²¹ θρέμμα, τος, τό, (domesticated) animal. ²² διψάω, thirst, thirst for.

αἰῶνα: ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγή¹
 ὕδατος ἀλλομένου² εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή, 15
 Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ,³ μηδὲ ἔρχομαι ἐνθάδε
 ἀντλεῖν.⁵ Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, 16
 καὶ ἐλθέ ἐνθάδε.⁴ Ἀπεκρίθη ἡ γυνή καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔχω ἄνδρα. 17
 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Καλῶς εἶπας ὅτι Ἄνδρα οὐκ ἔχω: πέντε 18
 γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν σου ἀνὴρ: τοῦτο
 ἀληθὲς εἶρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης 19
 εἶ σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν: καὶ 20
 ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ
 προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Γύναι, πιστευσόν μοι ὅτι 21
 ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις
 προσκυνήσετε τῷ πατρί. Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε: ἡμεῖς 22
 προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν: ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. 23
 Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταί⁶
 προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ: καὶ γὰρ ὁ
 πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ 24
 θεός: καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ
 δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Οἶδα ὅτι Μεσίας⁷ ἔρχεται – 25
 ὁ λεγόμενος χριστός: ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ⁸ ἡμῖν πάντα. 26

¹ πηγή, ἥς, ἡ, spring, fountain. ² ἀλλομαι, leap, spring up. ³ διψᾶω, thirst, thirst for. ⁴ ἐνθάδε, within, here. ⁵ ἀντλέω, draw water, draw. ⁶ προσκυνητής, σὺ, ὁ, worshiper, worshipper. ⁷ Μεσσίας, σὺ, ὁ, Messiah, Anointed One. ⁸ ἀναγγέλλω, announce, report.

Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.

Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν ὅτι μετὰ 27

γυναικὸς ἐλάλει: οὐδεὶς μέντοι¹ εἶπεν, Τί ζητεῖς; ἢ, Τί λαλεῖς

μετ' αὐτῆς; Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν² αὐτῆς ἡ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν 28

εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις, Δεῦτε,³ ἴδετε ἄνθρωπον, 29

ὃς εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα: μήτι⁴ οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; 30

Ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ 31

μεταξὺ⁵ ἡρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταί, λέγοντες, Ραββί, φάγε. Ὁ δὲ 32

εἶπεν αὐτοῖς, Ἐγὼ βρώσιν⁶ ἔχω φαγεῖν ἢν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε. 33

Ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, Μή τις ἡνεγκεν αὐτῷ

φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐμὸν βρώμά⁷ ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ 34

θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω⁸ αὐτοῦ τὸ ἔργον. Οὐχ 35

ὑμεῖς λέγετε ὅτι Ἔτι τετράμηνός⁹ ἐστιν, καὶ ὁ θερισμός¹⁰ ἔρχεται;

Ἰδοὺ, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε¹¹ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε

τὰς χώρας, ὅτι λευκαὶ εἰσιν πρὸς θερισμὸν¹⁰ ἤδη. Καὶ ὁ θερίζων¹³ 36

μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον: ἵνα καὶ ὁ

σπείρων ὁμοῦ¹⁴ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων.¹³ Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος 37

ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι Ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ

¹ μέντοι, yet, however. ² ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ³ δεῦτε, come!. ⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁵ μεταξύ, between, after. ⁶ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ⁷ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁸ τελειώω, fill, fulfill. ⁹ τετράμηνος, ου, ἡ, lasting four months, of four months. ¹⁰ θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping. ¹¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹² θεάομαι, look at, behold. ¹³ θερίζω, reap, gather. ¹⁴ ὁμοῦ, together.

θερίζων.¹ Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν¹ ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε: 38

ἄλλοι κεκοπιάκασιν,² καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον³ αὐτῶν
εἰσεληλύθατε.

Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν 39

Σαμαρειτῶν⁴ διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυροῦσης ὅτι Εἶπέν

μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ 40

Σαμαρεῖται,⁴ ἡρώτων αὐτὸν μέναι παρ' αὐτοῖς: καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ

δύο ἡμέρας. Καὶ πολλῶ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, 41

τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον ὅτι Οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν⁵ πιστεύομεν: 42

αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς⁶ ὁ

σωτὴρ⁷ τοῦ κόσμου, ὁ χριστός.

Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν 43

Γαλιλαίαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφῆτης ἐν 44

τῇ ἰδίᾳ πατρίδι⁸ τιμὴν οὐκ ἔχει. Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν 45

Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι,⁹ πάντα ἑωρακότες ἃ

ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ: καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς

τὴν ἑορτήν.

¹ θερίζω, reap, gather. ² κοπιᾶω, toil, labor. ³ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ⁴ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁵ λαλιά, ἄς, ἡ, speech, way of talking. ⁶ ἀληθῶς, truly, really. ⁷ σωτήρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ⁸ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁹ Γαλιλαῖος, Galilean.

Ἦλθεν οὖν πάλιν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Κανᾶ¹ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου 46
ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον. Καὶ ἦν τις βασιλικός,² οὗ ὁ υἱὸς ἡσθένει
ἐν Καπερναούμ.³ Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἦκει ἐκ τῆς 47
Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἠρώτα
αὐτόν ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσῃται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἔμελλεν γὰρ
ἀποθνήσκειν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Ἐὰν μὴ σημεῖα 48
καὶ τέρατα⁴ ἴδῃτε, οὐ μὴ πιστεύσητε. Λέγει πρὸς αὐτόν ὁ 49
βασιλικός,² Κύριε, κατάβηθι πρὶν⁵ ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. 50
Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. Καὶ ἐπίστευσεν ὁ
ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. Ἦδη 51
δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν⁶ αὐτῷ, καὶ
ἀπήγγειλαν λέγοντες ὅτι Ὁ παῖς⁷ σου ζῇ. Ἐπύθετο⁸ οὖν παρ' 52
αὐτῶν τὴν ὥραν ἐν ἣ κομψότερον⁹ ἔσχεν. Καὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι
Χθές¹⁰ ὥραν ἐβδόμην¹¹ ἀφῆκεν αὐτόν ὁ πυρετός.¹² Ἔγνων οὖν ὁ 53
πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ἣ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ὁ υἱός
σου ζῇ· καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. Τοῦτο 54
πάλιν δευτέρον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς
Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

¹ Κανᾶ, ἢ, Cana. ² βασιλικός, royal, connected with a king. ³ Καπερναούμ, ἢ, Capernaum. ⁴ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁵ πρὶν, before, formerly. ⁶ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁸ πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁹ κομψότερον, better, in better health. ¹⁰ χθές, yesterday. ¹¹ ἐβδόμος, seventh. ¹² πυρετός, οὔ, ὁ, fever.

Μετὰ ταῦτα ἦν ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς **5**
 Ἱεροσόλυμα.

Ἦσιν δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ¹ κολυμβήθρα,² ἡ **2**
 ἐπιλεγομένη³ Ἑβραϊστί⁴ Βηθεσδά,⁵ πέντε στοᾶς⁶ ἔχουσα. Ἐν **3**
 ταύταις κατέκειτο⁷ πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν,
 χωλῶν,⁸ ξηρῶν,⁹ ἐκδεχομένων¹⁰ τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.¹¹ **4**
 Ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ,² καὶ
 ἐτάρασεν¹² τὸ ὕδωρ: ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς¹³ μετὰ τὴν ταραχὴν¹⁴
 τοῦ ὕδατος, ὑγιὴς¹⁵ ἐγίνετο, ὃς δὴποτε¹⁶ κατείχετο¹⁷ νοσήματι.¹⁸ **5**
 Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα¹⁹ ὀκτώ²⁰ ἔτη ἔχων ἐν τῇ
 ἀσθενείᾳ.²¹ Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον,⁷ καὶ γνοὺς ὅτι **6**
 πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, Θέλεις ὑγιὴς¹⁵ γενέσθαι; **7**
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν, Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἵνα, ὅταν
 ταραχθῇ¹² τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν:² ἐν ᾧ δὲ
 ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, **8**
 Ἔγειραι, ἄρον τὸν κράββατόν²² σου, καὶ περιπάτει. Καὶ εὐθέως **9**
 ἐγένετο ὑγιὴς¹⁵ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἤρεν τὸν κράββατον²² αὐτοῦ καὶ
 περιεπάτει. Ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

¹ προβατικός, pertaining to sheep. ² κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ³ ἐπιλέγω, call or name, choose. ⁴ Ἑβραϊστί, Hebrew. ⁵ Βηθεσδά, ἡ, Bethesda. ⁶ στοά, ᾶς, ἡ, portico, colonnade. ⁷ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ⁸ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁹ ξηρός, dry, withered. ¹⁰ ἐκδέχομαι, await, expect. ¹¹ κίνησις, εως, ἡ, moving, stirring. ¹² ταρασσω, trouble, agitate. ¹³ ἐμβαίνω, embark. ¹⁴ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ¹⁵ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁶ δὴποτε, even at that time, whenever. ¹⁷ κατέχω, hold back, hold fast. ¹⁸ νόσημα, ατος, τό, trouble, disease. ¹⁹ τριάκοντα, thirty, 30. ²⁰ ὀκτώ, eight, 8. ²¹ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ²² κράββατος, ου, ὁ, mattress, pallet.

Ἐλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ, Σάββατόν ἐστιν· οὐκ 10
 ἐξεστίν σοι ἄραι τὸν κράββατον.¹ Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Ὁ ποιήσας 11
 με ὑγιῆ,² ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἄρον τὸν κράββατόν¹ σου καὶ
 περιπάτει. Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν, Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών 12
 σοι, Ἄρον τὸν κράββατόν¹ σου καὶ περιπάτει; Ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ 13
 ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν,³ ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. 14
 Μετὰ ταῦτα εὕρισκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ,
 Ἴδε ὑγιῆς² γέγονας· μηκέτι⁴ ἀμάρτανε, ἵνα μὴ χειρόν⁵ τί σοι
 γένηται. Ἀπήλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλεν⁶ τοῖς Ἰουδαίοις 15
 ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.² Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον 16
 τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα
 ἐποίει ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, Ὁ πατήρ 17
 μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι. Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον 18
 ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυεν τὸ
 σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγεν τὸν θεόν, ἴσον⁷ ἑαυτὸν
 ποιῶν τῷ θεῷ.

Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 19
 οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν
 πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως

¹ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ² ὑγιής, whole, healthy. ³ ἐκνεύω, turn aside, withdraw. ⁴ μηκέτι, no longer. ⁵ χείρων, worse. ⁶ ἀναγγέλλω, announce, report. ⁷ ἴσος, equal, identical.

ποιεῖ. Ὁ γὰρ πατήρ φιλεῖ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ 20
αὐτὸς ποιεῖ: καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς
θαυμάζητε. Ὡςπερ γὰρ ὁ πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ 21
ζωοποιεῖ,¹ οὕτως καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ.¹ Οὐδὲ γὰρ ὁ 22
πατήρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ: 23
ἵνα πάντες τιμῶσιν² τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσιν² τὸν πατέρα. Ὁ μὴ
τιμῶν² τὸν υἱόν, οὐ τιμᾷ² τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. 24
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ
πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον: καὶ εἰς κρίσιν οὐκ
ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν³ ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Ἀμὴν 25
ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ
ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες
ζήσονται. Ὡςπερ γὰρ ὁ πατήρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκεν 26
καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ: καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ 27
κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. Μὴ θαυμάζετε τοῦτο: ὅτι 28
ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς
φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς 29
ἀνάστασιν ζωῆς: οἱ δὲ τὰ φαῦλα⁴ πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν
κρίσεως.

¹ ζωοποιέω, make alive, make to live. ² τιμάω, honor, value at a price. ³ μεταβαίνω, depart, leave. ⁴ φαῦλος, worthless, bad.

Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν· καθὼς ἀκούω, κρίνω· 30
 καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν,
 ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ 31
 περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Ἄλλος ἐστὶν ὁ 32
 μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστὶν ἡ μαρτυρία ἣν
 μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ 33
 μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν 34
 μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. 35
 Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος¹ ὁ καιόμενος² καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ
 ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι³ πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ 36
 ἔχω τὴν μαρτυρίαν μεῖζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέν
 μοι ὁ πατήρ ἵνα τελειώσω⁴ αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ,
 μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκεν. Καὶ ὁ πέμψας 37
 με πατήρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ. Οὔτε φωνὴν αὐτοῦ
 ἀκηκόατε πώποτε,⁵ οὔτε εἶδος⁶ αὐτοῦ ἐωράκατε. Καὶ τὸν λόγον 38
 αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος,
 τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐρευνᾶτε⁷ τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς 39
 δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ
 μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ· καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς με, ἵνα ζωὴν 40
 ἔχητε. Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω· ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, 41

¹λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ²καίω, burn, ignite. ³ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ⁴τελειόω, fill, fulfill. ⁵πώποτε, ever yet, any time. ⁶εἶδος, ους, τό, form, sight. ⁷ἐρευνάω, search diligently.

ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν 43
 τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με: ἐὰν ἄλλος
 ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. Πῶς δύνασθε 44
 ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν
 δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ 45
 κατηγορήσω¹ ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα: ἔστιν ὁ κατηγορῶν¹ ὑμῶν,
 Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, 46
 ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί: περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. Εἰ δὲ τοῖς 47
 ἐκείνου γράμμασιν² οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασιν
 πιστεύσετε;

Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν³ τῆς θαλάσσης τῆς 6
 Γαλιλαίας, τῆς Τιβεριάδος.⁴ Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, 2
 ὅτι ἐώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. 3
 Ἀνῆλθεν⁵ δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν
 μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ Πάσχα, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων. 4
 Ἐπάρας⁶ οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ θεασάμενος⁷ ὅτι 5
 πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν Φίλιππον,
 Πόθεν ἀγοράσομεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; Τοῦτο δὲ ἔλεγεν 6
 πειράζων αὐτόν: αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλεν ποιεῖν. Ἀπεκρίθη 7

¹ κατηγορέω, accuse, charge. ² γράμμα, τος, τό, letter, writings. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias.

⁵ ἀνέρχουμαι, go up, come up. ⁶ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁷ θεάομαι, look at, behold.

αὐτῷ Φίλιππος, Διακοσίων¹ δηναρίων² ἄρτοι οὐκ ἄρκοῦσιν³
 αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ⁴ τι λάβῃ. Λέγει αὐτῷ εἰς ἐκ 8
 τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας⁵ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, 9
 Ἔστιν παιδάριον⁶ ἐν ᾧδε, ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους⁷ καὶ δύο
 ὀψάρια·⁸ ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστὶν εἰς τοσούτους;⁹ Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, 10
 Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν.¹⁰ Ἦν δὲ χόρτος¹¹ πολὺς ἐν
 τῷ τόπῳ. Ἀνέπεσον¹⁰ οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν¹² ὥσει¹³
 πεντακισχίλιοι.¹⁴ Ἐλαβεν δὲ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ 11
 εὐχαριστήσας διέδωκεν¹⁵ τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς
 ἀνακειμένοις·¹⁶ ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων⁸ ὅσον ἤθελον. Ὡς δὲ 12
 ἐνεπλήσθησαν,¹⁷ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Συναγάγετε τὰ
 περισσεύσαντα κλάσματα,¹⁸ ἵνα μὴ τι ἀπόλῃται. Συνήγαγον οὖν, 13
 καὶ ἐγέμισαν¹⁹ δώδεκα κοφίνους²⁰ κλασμάτων¹⁸ ἐκ τῶν πέντε
 ἄρτων τῶν κριθίνων,⁷ ἃ ἐπερίσσευσεν τοῖς βεβρωκόσιν.²¹ Οἱ οὖν 14
 ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον ὅτι
 Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς²² ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. 15
 Ἰησοῦς οὖν γινούς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν²³ αὐτόν,
 ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησεν²⁴ εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς

¹ διακόσιοι, two hundred, 200. ² δηνάριον, ου, ό, denarius. ³ ἀρκέω, assist, suffice. ⁴ βραχύς, short, little. ⁵ Ἀνδρέας, ου, ό, Andrew. ⁶ παιδάριον, ου, τό, child, young boy. ⁷ κριθίνος, made of barley flour, made of barley. ⁸ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ⁹ τοσούτος, so great, so much. ¹⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹¹ χόρτος, ου, ό, grass, hay. ¹² ἀριθμός, ου, ό, number, total. ¹³ ὥσει, like, about. ¹⁴ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁵ διαδίδωμι, distribute, give. ¹⁶ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁷ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ¹⁸ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁹ γεμίζω, fill, load. ²⁰ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ²¹ βιβρώσκω, eat, consume. ²² ἀληθῶς, truly, really. ²³ ἀρπάζω, seize, snatch. ²⁴ ἀναχωρέω, depart, withdraw.

μόνος.

Ὡς δὲ ὁψία¹ ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν 16
θάλασσαν, καὶ ἐμβάντες² εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν³ τῆς 17
θαλάσσης εἰς Καπερναούμ.⁴ Καὶ σκοτία⁵ ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ
ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. Ἦ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου 18
πνέοντος⁶ διηγείρετο.⁷ Ἐληλακότες⁸ οὖν ὡς σταδίου⁹ εἴκοσι¹⁰ 19
πέντε ἢ τριάκοντα,¹¹ θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ
τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον: καὶ ἐφοβήθησαν.
Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Ἐγὼ εἰμι: μὴ φοβεῖσθε. Ἦθελον οὖν λαβεῖν 20
αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον: καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς
ἣν ὑπῆγον.

Τῇ ἐπαύριον¹² ὁ ὄχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν³ τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι 22
πλοιάριον¹³ ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν² οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθεν¹⁴ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ
Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον,¹³ ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον
– ἀλλὰ δὲ ἦλθεν πλοιάρια¹³ ἐκ Τιβεριάδος¹⁵ ἐγγὺς τοῦ τόπου 23
ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου – ὅτε οὖν 24
εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,

¹ ὄψιος, late. ² ἐμβαίνω, embark. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁵ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁶ πνέω, blow. ⁷ διεγείρω, arouse completely, stir up. ⁸ ἐλαύνω, drive or push, row. ⁹ στάδιον, οὐ, τό, stadia, length of a stadium. ¹⁰ εἴκοσι, twenty, 20. ¹¹ τριάκοντα, thirty, 30. ¹² ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹³ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹⁴ συνεισερχομαι, enter together, enter together with. ¹⁵ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias.

ἐνέβησαν¹ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἦλθον εἰς Καπερναούμ,²
 ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. Καὶ εὐρόντες αὐτὸν πέραν³ τῆς θαλάσσης, 25
 εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί, πότε ὧδε γέγονας; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ 26
 Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι
 εἶδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε.⁴ 27
 Ἔργαζεσθε μὴ τὴν βρώσιν⁵ τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρώσιν⁵
 τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν
 δώσει: τοῦτον γὰρ ὁ πατήρ ἐσφράγισεν,⁶ ὁ θεός. Εἶπον οὖν πρὸς 28
 αὐτόν, Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη 29
 Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα
 πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τί οὖν 30
 ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; Τί ἐργάζῃ; 31
 Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα⁷ ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς ἐστιν
 γεγραμμένον, Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. 32
 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς
 δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ: ἀλλ' ὁ πατήρ μου
 δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. Ὁ γὰρ 33
 ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν
 διδοὺς τῷ κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Κύριε, πάντοτε δὸς 34
 ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ὁ 35

¹ ἐμβαίνω, embark. ² Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁵ βρώσις, εἰς, ἡ, eating, food. ⁶ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁷ μάννα, τό, manna.

ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ·¹ καὶ ὁ
 πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ² πώποτε.³ Ἄλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι 36
 καὶ ἐωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε. Πᾶν ὃ δίδωσίν μοι ὁ πατὴρ 37
 πρὸς ἐμὲ ἤξει· καὶ τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. 38
 Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ
 ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ 39
 θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι, μὴ
 ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 40
 Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν
 τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ
 ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

Ἐγόγγυζον⁴ οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος 41
 ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς 42
 ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς
 οὖν λέγει οὗτος ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα; Ἀπεκρίθη οὖν 43
 ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Μὴ γογγύζετε⁴ μετ' ἀλλήλων. Οὐδεὶς 44
 δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ⁵
 αὐτόν, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἔστιν 45
 γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, Καὶ ἔσονται πάντες διδασκοί⁶

¹ πεινάω, hunger, am hungry. ² διψάω, thirst, thirst for. ³ πώποτε, ever yet, any time. ⁴ γογγύζω, mutter, murmur. ⁵ ἐλκύω, drag, draw. ⁶ διδασκός, instructed, taught.

θεοῦ. Πᾶς οὖν ὁ ἀκούων παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται
 πρὸς με. Οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἐώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ 46
 θεοῦ, οὗτος ἐώρακεν τὸν πατέρα. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ 47
 πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. 48
 Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα¹ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀπέθανον. 50
 Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ
 αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ 51
 οὐρανοῦ καταβάς: ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς
 τὸν αἰῶνα. Καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν
 ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

Ἐμάχοντο² οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Πῶς δύναται 52
 οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 53
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἶμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ 54
 τρώγων³ μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα, ἔχει ζωὴν
 αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σὰρξ 55
 μου ἀληθῶς⁴ ἐστὶν βρώσις,⁵ καὶ τὸ αἶμά μου ἀληθῶς⁴ ἐστὶν
 πόσις.⁶ Ὁ τρώγων³ μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα, ἐν 56
 ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέν με ὁ ζῶν πατήρ, 57

¹ μάννα, τό, manna. ² μάχομαι, fight, quarrel. ³ τρώγω, gnaw, crunch. ⁴ ἀληθῶς, truly, really. ⁵ βρώσις, εἰς, ἡ, eating, food. ⁶ πόσις, εἰς, ἡ, drinking, drink.

καὶ γὰρ ζῶ διὰ τὸν πατέρα· καὶ ὁ τρώγων¹ με, κακέϊνος² ζήσεται δι'
 ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· οὐ καθὼς 58
 ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα,³ καὶ ἀπέθανον· ὁ τρώγων¹
 τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Ταῦτα εἶπεν ἐν 59
 συναγωγῇ διδασκῶν ἐν Καπερναούμ.⁴

Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον, Σκληρός⁵ 60
 ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ 61
 Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσιν⁶ περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
 εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; Ἐὰν οὖν θεωρῇτε τὸν 62
 υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;⁷ Τὸ 63
 πνεῦμά ἐστιν τὸ ζῶοποιεῖν,⁸ ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ⁹ οὐδέν· τὰ
 ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστιν καὶ ζωὴ ἐστιν. Ἄλλ' 64
 εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἳ οὐ πιστεύουσιν. Ἦδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ
 Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἳ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων
 αὐτόν. Καὶ ἔλεγεν, Διὰ τοῦτο εἶρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται 65
 ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ᾗ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρὸς μου.

¹ τρώγω, gnaw, crunch. ² κακέϊνος, and he, and she. ³ μάννα, τό, manna. ⁴ Καπερναούμ, ἢ, Capernaum. ⁵ σκληρός, hard, rough. ⁶ γογγύζω, mutter, murmur. ⁷ πρότερον, formerly, before. ⁸ ζῶοποιέω, make alive, make to live. ⁹ ὠφελέω, profit, help.

Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ 66
οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, 67
Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων 68
Πέτρος, Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου
ἔχεις. Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ 69
χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζώντος. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 70
Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην,¹ καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς
διάβολός ἐστιν; Ἔλεγεν δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώτην·² 71
οὗτος γὰρ ἔμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ᾔθελεν 7
ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι
ἀποκτείνειν. Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων ἢ Σκηνοπηγία.³ 2
Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Μετάβηθι⁴ ἐντεῦθεν,⁵
καὶ ὕπαγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσιν
τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. Οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ⁶ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ 4
αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶναι. Εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ
κόσμῳ. Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. Λέγει 5
οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὕπω πάρεστιν,⁷ ὁ δὲ
καιρὸς ὁ ὑμέτερος⁸ πάντοτέ ἐστιν ἑτοιμος.⁹ Οὐ δύναται ὁ κόσμος 7

¹ ἐκλέγομαι, choose, elect. ² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ³ σκηνοπηγία, ας, ἡ, Feast Booths or Tabernacles. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁶ κρυπτός, hidden, secret. ⁷ πάρεμι, be present, have arrived. ⁸ ὑμέτερος, your. ⁹ ἑτοιμος, ready, prepared.

μισεῖν ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ
 ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἐστίν. Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην· 8
 ἐγὼ οὐπὼ ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς
 οὐπὼ πεπλήρωται. Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ 9
 Γαλιλαίᾳ.

Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν 10
 ἑορτὴν, οὐ φανερώς,¹ ἀλλ' ὥς ἐν κρυπτῷ.² Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι 11
 ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον, Ποῦ ἐστὶν ἐκεῖνος; Καὶ 12
 γογγυσμὸς³ πολλὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι
 Ἀγαθὸς ἐστίν· ἄλλοι ἔλεγον, Οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. 13
 Οὐδεὶς μέντοι⁴ παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν
 Ἰουδαίων.

Ἦδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσοῦσης,⁵ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, καὶ 14
 ἐδίδασκεν. Καὶ ἐθαύμαζον οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Πῶς οὗτος 15
 γράμματα⁶ οἶδεν, μὴ μεμαθηκώς; Ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς 16
 καὶ εἶπεν, Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμή, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με.
 Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς 17
 διδαχῆς, πότερον⁷ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. Ὁ 18

¹ φανερώς, openly, publicly. ² κρυπτός, hidden, secret. ³ γογγυσμός, οὐ, ὁ, grumbling, murmuring. ⁴ μέντοι, yet, however. ⁵ μεσῶ, be in the middle, in the midst. ⁶ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁷ πότερος, which of two, whether.

ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν
 δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθὴς ἐστίν, καὶ ἀδικία ἐν
 αὐτῷ οὐκ ἔστιν. Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς 19
 ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ 20
 ὄχλος καὶ εἶπεν, Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; 21
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐν ἔργον ἐποίησα, καὶ
 πάντες θαυμάζετε. Διὰ τοῦτο Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν 22
 περιτομὴν – οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων
 – καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε¹ ἄνθρωπον. Εἰ περιτομὴν 23
 λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως,
 ἐμοὶ χολᾷτε² ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῇ³ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; Μὴ 24
 κρίνετε κατ' ὄψιν,⁴ ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.

Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν,⁵ Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν 25
 ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; Καὶ ἶδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ 26
 λέγουσιν. Μήποτε ἀληθῶς⁶ ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες ὅτι οὗτός ἐστιν
 ἀληθῶς⁶ ὁ χριστός; Ἀλλὰ τοῦτον οἶδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ 27
 χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. Ἐκραξεν οὖν 28
 ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγων, Κἀμὲ οἴδατε, καὶ
 οἴδατε πόθεν εἰμί· καὶ ἀπ' ἑμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν

¹ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ² χολᾶω, be angry, am angry with. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ ὄψις, εὐς, ἦ, outward appearance, face.

⁵ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ⁶ ἀληθῶς, truly, really.

ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε. Ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι 29
 παρ' αὐτοῦ εἰμι, καὶ κεῖνός¹ με ἀπέστειλεν. Ἐζήτουν οὖν αὐτόν 30
 πιάσαι.² Καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν³ ἐπ' αὐτόν τὴν χεῖρα, ὅτι οὐπω
 ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς 31
 αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι⁴ πλείονα
 σημεῖα τούτων ποιήσει ὢν οὗτος ἐποίησεν; Ἦκουσαν οἱ 32
 Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος⁵ περὶ αὐτοῦ ταῦτα· καὶ
 ἀπέστειλαν ὑπηρέτας⁶ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα πιάσωσιν
 αὐτόν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, 33
 καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ 34
 εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμι ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Εἶπον οὖν 35
 οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, Ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι ὅτι
 ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; Μὴ εἰς τὴν διασποράν⁷ τῶν
 Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς Ἕλληνας; Τίς 36
 ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπεν, Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε· καὶ
 ὅπου εἰμι ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;
 Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἰστήκει ὁ Ἰησοῦς 37
 καὶ ἔκραξεν, λέγων, Ἐάν τις διψᾷ,⁸ ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. 38
 Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ⁹ ἐκ τῆς

¹ κακεῖνος, and he, and she. ² πιάζω, take, lay hold of. ³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁵ γογγύζω, mutter, murmur. ⁶ ὑπηρέτης, οὐ, ὁ, servant, assistant. ⁷ διασπορά, ἀς, ἡ, diaspora, dispersion. ⁸ διψάω, thirst, thirst for. ⁹ ποταμός, οὐ, ὁ, river, stream.

κοιλίας¹ αὐτοῦ ρεύσουσιν² ὕδατος ζώντος. Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ 39
τοῦ πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν:
οὐπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω³ ἐδοξάσθη. 40
Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον ἔλεγον, Οὗτός
ἐστὶν ἀληθῶς⁴ ὁ προφήτης. Ἄλλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. 41
Ἄλλοι ἔλεγον, Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; 42
Οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυίδ, καὶ ἀπὸ
Βηθλεέμ,⁵ τῆς κώμης ὅπου ἦν Δαυίδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται; Σχίσμα⁶ 43
οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν 44
πιάσαι⁷ αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν⁸ ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας.

Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται⁹ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους· καὶ 45
εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, Διὰ τί οὐκ ἡγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ 46
ὑπηρέται,⁹ Οὐδέποτε¹⁰ οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὥς οὗτος ὁ
ἄνθρωπος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι, Μὴ καὶ ὑμεῖς 47
πεπλάνησθε; Μὴ τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ 48
ἐκ τῶν Φαρισαίων; Ἄλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν 49
νόμον ἐπικατάρατοί¹¹ εἰσιν. Λέγει Νικόδημος¹² πρὸς αὐτούς – ὁ 50
ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν – Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν 51
κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον¹³ καὶ

¹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ² ρέω, flow. ³ οὐδέπω, not yet, still not. ⁴ ἀληθῶς, truly, really. ⁵ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ⁶ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ⁷ πιάζω, take, lay hold of. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁰ οὐδέποτε, never. ¹¹ ἐπικατάρατος, cursed, accursed. ¹² Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ¹³ πρότερον, formerly, before.

γνῶ τί ποιεῖ; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς 52

Γαλιλαίας εἶ; Ἐρευνήσον¹ καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας

οὐκ ἐγγέγερται. Καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ: 53

Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.² 8

Ὁρθρου³ δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο: 2

καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς. Ἄγουσιν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 3

Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ⁴ καταληφθεῖσαν:⁵ καὶ

στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ, πειράζοντες, 4

Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατελήφθη⁵ ἐπ' αὐτοφόρῳ μοιχευομένη.

Ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο⁷ τὰς τοιαύτας 5

λιθοβολεῖσθαι:⁸ σὺ οὖν τί λέγεις; Τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες 6

αὐτόν, ἵνα ἔχωσιν κατηγορεῖν⁹ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω¹⁰ κύψας,

τῷ δακτύλῳ¹² ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος.¹³ Ὡς δὲ 7

ἐπέμενον¹⁴ ἐρωτῶντες αὐτόν, ἀνακύψας¹⁵ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ὁ

ἀναμάρτητος¹⁶ ὑμῶν, πρῶτον ἐπ' αὐτὴν τὸν λίθον βαλέτω. Καὶ 8

πάλιν κάτω¹⁰ κύψας¹¹ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. Οἱ δέ, ἀκούσαντες, 9

καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι,¹⁷ ἐξήρχοντο εἰς καθ' εἷς,

ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων: καὶ κατελείφθη¹⁸ μόνος ὁ

¹ ἐρευνᾶω, search diligently. ² ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ³ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ⁴ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ⁵ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁶ μοιχεύω, commit adultery. ⁷ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁸ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁹ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁰ κάτω, down, below. ¹¹ κύπτω, bow down, stoop. ¹² δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹³ προσποιέω, pretend, regard. ¹⁴ ἐπιμένω, continue, remain. ¹⁵ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ¹⁶ ἀναμάρτητος, without sin, without blame. ¹⁷ ἐλέγχω, convict, reprove. ¹⁸ καταλείπω, leave, leave behind.

Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὔσα. Ἀνακύψας¹ δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ 10
 μηδένα θεασάμενος² πλὴν τῆς γυναικός, εἶπεν αὐτῇ, Ποῦ εἰσιν
 ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί³ σου; Οὐδεὶς σε κατέκρινεν;⁴ Ἡ δὲ εἶπεν, 11
 Οὐδεὶς, κύριε. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ ἐγὼ σε κρίνω: πορεύου
 καὶ μηκέτι⁵ ἀμάρτανε.

Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν λέγων, Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ 12
 κόσμου: ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ,⁶
 ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, Σὺ περὶ 13
 σεαυτοῦ μαρτυρεῖς: ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής. 14
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Καὶ⁷ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
 ἑμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου: ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον,
 καὶ ποῦ ὑπάγω: ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ
 ὑπάγω. Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε: ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. 15
 Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν: ὅτι μόνος
 οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ 17
 ὑμετέρῳ⁸ γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής
 ἐστιν. Ἐγὼ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἑμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ 18
 ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ 19
 σου; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου:

¹ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ² θεάομαι, look at, behold. ³ κατήγορος, ου, ὁ, accuser, prosecutor. ⁴ κατακρίνω, condemn. ⁵ μηκέτι, no longer. ⁶ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁷ καὶ, and if, even if. ⁸ ὑμέτερος, your.

εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ᾔδειτε ἄν. Ταῦτα τὰ ῥήματα 20

ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ,¹ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ:

καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν² αὐτόν, ὅτι οὐπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, 21

καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε: ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ

δύνασθε ἐλθεῖν. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Μήτι³ ἀποκτενεῖ 22

ἐαυτόν, ὅτι λέγει, Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; 23

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω⁴ ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω⁵ εἰμί:

ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ κόσμου

τούτου. Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν: 24

ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς

ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Σὺ τίς εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ 25

Ἰησοῦς, Τὴν ἀρχὴν ὃ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν. Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν 26

λαλεῖν καὶ κρίνειν: ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθὴς ἐστίν, καὶ γὰρ ἃ

ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. Οὐκ ἔγνωσαν 27

ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὅταν 28

ὑψώσητε⁶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ εἰμι,

καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ πατήρ

μου, ταῦτα λαλῶ: καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστίν: οὐκ ἀφῆκέν 29

¹ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ² πιάζω, take, lay hold of. ³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁴ κάτω, down, below. ⁵ ἄνω, up, above. ⁶ ὑψόω, lift up, exalt.

με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ¹ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. 30

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους, 31

Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς² μαθηταί μου

ἐστέ: καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει³ 32

ὑμᾶς. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ 33

δεδουλεύκαμεν πώποτε:⁴ πῶς σὺ λέγεις ὅτι Ἐλεύθεροί⁵

γενήσεσθε; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν 34

ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας. Ὁ δὲ 35

δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα: ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν

αἰῶνα. Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ,³ ὄντως⁶ ἐλεύθεροί⁵ 36

ἔσεσθε. Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε: ἀλλὰ ζητεῖτέ με 37

ἀποκτείνειν, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ⁷ ἐν ὑμῖν. Ἐγὼ δὲ ἑώρακα 38

παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ: καὶ ὑμεῖς οὖν δὲ ἑωράκατε παρὰ τῷ

πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ὁ πατὴρ 39

ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστιν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τέκνα τοῦ

Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε. Νῦν δὲ ζητεῖτέ με 40

ἀποκτείνειν, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἦν

ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ: τοῦτο Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησεν. Ὑμεῖς 41

¹ ἀρεστός, pleasing, desirable. ² ἀληθῶς, truly, really. ³ ἐλευθερώ, set free, exempt (from liability). ⁴ πώποτε, ever yet, any time. ⁵ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ⁶ ὄντως, really, indeed. ⁷ χωρέω, make room for, hold.

ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Ἡμεῖς ἐκ
 πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· ἓνα πατέρα ἔχομεν, τὸν θεόν. Εἶπεν 42
 οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἡγαπᾶτε ἂν ἐμέ·
 ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἤκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ
 ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν. Διὰ τί τὴν λαλιάν¹ τὴν 43
 ἐμὴν οὐ γινώσκετε; Ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν.
 Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ 44
 πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος² ἦν ἀπ'
 ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν
 αὐτῷ. Ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος,³ ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης⁴
 ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ 45
 πιστεύετε μοι. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει⁵ με περὶ ἁμαρτίας; Εἰ δὲ 46
 ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι; Ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ 47
 τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ
 τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, 48
 Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης⁶ εἶ σύ, καὶ δαιμόνιον
 ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ⁷ 49
 τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετε⁸ με. Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν 50
 δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν 51
 τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν

¹ λαλιά, ἄς, ἦ, speech, way of talking. ² ἀνθρωποκτόνος, ου, ὁ, murderer. ³ ψεῦδος, ους, τό, lie. ⁴ ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver. ⁵ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁶ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁷ τιμάω, honor, value at a price. ⁸ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace.

αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι 52
 δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανεν καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ
 λέγεις, Ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσῃται¹ θανάτου
 εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις 53
 ἀπέθανεν; Καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον: τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; 54
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἑμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν
 ἐστίν: ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι Θεὸς
 ἡμῶν ἐστίν, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν: ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, καὶ ἐὰν 55
 εἶπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν, ψεύστης:² ἀλλ'
 οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατήρ ὑμῶν 56
 ἠγαλλιάσατο³ ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη. 57
 Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, Πεντήκοντα⁴ ἔτη οὕτω ἔχεις,
 καὶ Ἀβραὰμ ἐώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 58
 ὑμῖν, πρὶν⁵ Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι. Ἦραν οὖν λίθους ἵνα 59
 βάλωσιν ἐπ' αὐτόν: Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη,⁶ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ,
 διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν: καὶ παρήγεν⁷ οὕτως.

Καὶ παράγων⁷ εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.⁸ Καὶ ἠρώτησαν 9
 αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Ραββί, τίς ἡμαρτεν, οὗτος ἢ
 οἱ γονεῖς⁹ αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὕτε 3

¹ γεύομαι, taste, experience. ² ψεύστης, ου, ό, liar, deceiver. ³ ἀγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy. ⁴ πενήκοντα, fifty, 50. ⁵ πρὶν, before, formerly. ⁶ κρύπτω, conceal, hide. ⁷ παράγω, pass by, depart. ⁸ γενετή, ἥς, ἡ, birth. ⁹ γονεὺς, έως, ό, parent.

οὗτος ἡμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς¹ αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα
 τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με 4
 ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. 5
 Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ᾧ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου. Ταῦτα εἰπὼν, 6
 ἔπτυσεν² χαμαί,³ καὶ ἐποίησεν πηλὸν⁴ ἐκ τοῦ πτύσματος,⁵ καὶ
 ἐπέχρισεν⁶ τὸν πηλὸν⁴ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν 7
 αὐτῷ, Ὑπαγε νίψαι⁷ εἰς τὴν κολυμβήθραν⁸ τοῦ Σιλωάμ⁹ – ὃ
 ἐρμηνεύεται,¹⁰ Ἀπεσταλμένος. Ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο,⁷ καὶ
 ἦλθεν βλέπων. Οἱ οὖν γείτονες¹¹ καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ 8
 πρότερον¹² ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθημένος
 καὶ προσαιτῶν;¹³ Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Οὗτός ἐστιν· ἄλλοι δὲ ὅτι 9
 Ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. Ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι Ἐγὼ εἰμι. Ἔλεγον οὖν 10
 αὐτῷ, Πῶς ἀνέωχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ 11
 εἶπεν, Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν⁴ ἐποίησεν, καὶ
 ἐπέχρισέν⁶ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέν μοι, Ὑπαγε εἰς τὴν
 κολυμβήθραν⁸ τοῦ Σιλωάμ,⁹ καὶ νίψαι.⁷ Ἀπελθὼν δὲ καὶ
 νιψάμενος,⁷ ἀνέβλεψα. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; 12
 Λέγει, Οὐκ οἶδα.

¹ γονεὺς, ἕως, ὁ, parent. ² πτύω, spit. ³ χαμαί, on or to the ground. ⁴ πηλός, οὔ, ὁ, clay, mud. ⁵ πτύσμα, τος, τό, saliva, spittle. ⁶ ἐπιχρίω, anoint, spread on. ⁷ νίπτω, wash. ⁸ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ⁹ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ¹⁰ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ¹¹ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹² πρότερον, formerly, before. ¹³ προσαιτέω, beg.

Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τὸν ποτε τυφλόν. Ἦν δὲ 13
 σάββατον ὅτε τὸν πηλὸν¹ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀνέωξεν αὐτοῦ
 τοὺς ὀφθαλμούς. Πάλιν οὖν ἡρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, 15
 πῶς ἀνέβλεψεν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Πηλὸν¹ ἐπέθηκέν μου ἐπὶ
 τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην,² καὶ βλέπω. Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν 16
 Φαρισαίων τινές, Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν παρὰ τοῦ θεοῦ,
 ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι ἔλεγον, Πῶς δύναται
 ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; Καὶ σχίσμα³ ἦν ἐν
 αὐτοῖς. Λέγουσιν τῷ τυφλῷ πάλιν, Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι 17
 ἤνοιξέν σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι Προφήτης ἐστίν. 18
 Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ
 ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου⁴ ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς⁵ αὐτοῦ τοῦ
 ἀναβλέψαντος, καὶ ἡρώτησαν αὐτοὺς λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ 19
 υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; Πῶς οὖν ἄρτι
 βλέπει; Ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτοῖς οἱ γονεῖς⁵ αὐτοῦ καὶ εἶπον, 20
 Οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη: 21
 πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἶδαμεν: ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς
 ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν: αὐτὸς ἡλικίαν⁶ ἔχει: αὐτὸν
 ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λαλήσει. Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς⁵ 22
 αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους: ἤδη γὰρ συνετέθειντο⁷ οἱ

¹ πηλός, οὔ, ὁ, clay, mud. ² νίπτω, wash. ³ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ⁴ ὅτου, until. ⁵ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁶ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁷ συντίθημι, agree, make an agreement.

Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστόν, ἀποσυνάγωγος¹
 γένηται. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς² αὐτοῦ εἶπον ὅτι Ἠλικίαν³ ἔχει, 23
 αὐτὸν ἐρωτήσατε. Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον ὃς 24
 ἦν τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ, Δὸς δόξαν τῷ θεῷ: ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι
 ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ 25
 εἶπεν, Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα: ἐν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν,
 ἄρτι βλέπω. Εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν, Τί ἐποίησέν σοι; Πῶς ἤνοιξέν 26
 σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ 27
 ἠκούσατε. Τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ
 μαθηταὶ γενέσθαι; Ἐλοιδόρησαν⁴ αὐτόν, καὶ εἶπον, Σὺ εἰ 28
 μαθητὴς ἐκεῖνου: ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμέν μαθηταί. Ἡμεῖς 29
 οἶδαμεν ὅτι Μωσῆς λελάληκεν ὁ θεός: τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν
 πόθεν ἐστίν. Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐν γὰρ 30
 τούτῳ θαυμαστόν⁵ ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστίν, καὶ
 ἀνέωξέν μου τοὺς ὀφθαλμούς. Οἶδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς 31
 οὐκ ἀκούει: ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβῇ⁶ ἦ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ,
 τούτου ἀκούει. Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέν τις 32
 ὀφθαλμούς τυφλοῦ γεγεννημένου. Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, 33
 οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἐν 34
 ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; Καὶ

¹ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ² γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ³ ἡλικία, ἀς, ἡ, maturity, age. ⁴ λοιδορέω, abuse, revile. ⁵ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁶ θεοσεβής, god-fearing, devout.

ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.

Ἦκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω: καὶ εὐρὼν αὐτόν, εἶπεν 35
 αὐτῷ, Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ 36
 εἶπεν, Καὶ τίς ἐστιν, κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; Εἶπεν δὲ 37
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ
 ἐκεῖνός ἐστιν. Ὁ δὲ ἔφη, Πιστεύω, κύριε: καὶ προσεκύνησεν 38
 αὐτῷ. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον 39
 ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ
 γένωνται. Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' 40
 αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοὶ ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς 41
 ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἶχετε ἁμαρτίαν: νῦν δὲ λέγετε
 ὅτι Βλέπομεν: ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν 10
 αὐλήν¹ τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν,² ἐκεῖνος
 κλέπτῃς³ ἐστὶν καὶ ληστής.⁴ Ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας 2
 ποιμὴν⁵ ἐστὶν τῶν προβάτων. Τούτῳ ὁ θυρωρὸς⁶ ἀνοίγει, καὶ τὰ 3
 πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ
 κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει⁷ αὐτά. Καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, 4

¹ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ² ἀλλαχόθεν, at another place, by another way. ³ κλέπτῃς, οὐ, ὁ, thief. ⁴ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁵ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ⁶ θυρωρὸς, οὐ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ⁷ ἐξάγω, lead out.

ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται· καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ,
 ὅτι οἶδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Ἀλλοτρίῳ¹ δὲ οὐ μὴ 5
 ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ οἶδασιν τῶν
 ἀλλοτρίων¹ τὴν φωνήν. Ταύτην τὴν παροιμίαν² εἶπεν αὐτοῖς ὁ 6
 Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγώ 7
 εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. Πάντες ὅσοι ἤλθον κλέπται³ εἰσὶν 8
 καὶ λησταί·⁴ ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. Ἐγώ εἰμι ἡ 9
 θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ
 ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν⁵ εὐρήσει. Ὁ κλέπτῃς³ οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ 10
 ἵνα κλέψῃ⁶ καὶ θύσῃ⁷ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἤλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν,
 καὶ περισσὸν⁸ ἔχωσιν. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν⁹ ὁ καλός· ὁ ποιμὴν⁹ ὁ 11
 καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. Ὁ 12
 μισθωτὸς¹⁰ δέ, καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν⁹, οὗ οὐκ εἰσὶν τὰ πρόβατα ἴδια,
 θεωρεῖ τὸν λύκον¹¹ ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησιν τὰ πρόβατα, καὶ
 φεύγει· καὶ ὁ λύκος¹¹ ἀρπάζει¹² αὐτά, καὶ σκορπίζει¹³ τὰ πρόβατα.
 Ὁ δὲ μισθωτὸς¹⁰ φεύγει, ὅτι μισθωτὸς¹⁰ ἐστίν, καὶ οὐ μέλει¹⁴ 13
 αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν⁹ ὁ καλός, καὶ 14
 γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καθὼς 15

¹ ἀλλότριος, strange, foreign. ² παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ³ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ⁴ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁵ νομή, ἡς, ἡ, pasture, spreading. ⁶ κλέπτω, steal. ⁷ θύω, sacrifice, kill. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁰ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ¹¹ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹² ἀρπάζω, seize, snatch. ¹³ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹⁴ μέλει, it is a care, it concerns.

γινώσκει με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ γινώσκω τὸν πατέρα: καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ 16
 ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς¹ ταύτης: καὶ ἐκεῖνά² με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν: καὶ γενήσεται μία ποίμνη,³ εἰς ποιμὴν.⁴ 17
 Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἶρει αὐτήν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ 18
 τίθημι αὐτήν ἀπ' ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου.

Σχίσμα⁵ οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους 19
 τούτους. Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, Δαιμόνιον ἔχει καὶ 20
 μαίνεται:⁶ τί αὐτοῦ ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον, Ταῦτα τὰ ῥήματα 21
 οὐκ ἔστιν δαιμονιζομένου:⁷ μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;

Ἐγένετο δὲ τὰ Ἐγκαίνια⁸ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμῶν⁹ ἦν: καὶ 22
 περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ¹⁰ Σολομώνος.¹¹ 24
 Ἐκύκλωσαν¹² οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, Ὅπως τότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἶρεις; Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ. 25

¹ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ² καὶ ἐκεῖνος, and he, and she. ³ ποίμνη, ἡς, ἡ, flock. ⁴ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁵ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ⁶ μαίνομαι, rage, be furious. ⁷ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁸ ἐγκαίνια, ὧν, τό, festival of rededication, renewal. ⁹ χειμῶν, ὧν, ὁ, winter, storm. ¹⁰ στοᾶ, ᾧς, ἡ, portico, colonnade. ¹¹ Σολομών, ὧν, ὁ, Solomon. ¹² κυκλώω, encircle, surround.

Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε: τὰ
 ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ
 περὶ ἐμοῦ: ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε: οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν 26
 προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς 27
 φωνῆς μου ἀκούει, καὶ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι: 28
 καὶ γὰρ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς: καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν
 αἰῶνα, καὶ οὐχ ἄρπάσει¹ τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου. Ὁ πατήρ 29
 μου ὃς δέδωκέν μοι, μείζων πάντων ἐστίν: καὶ οὐδεὶς δύναται
 ἄρπάξειν¹ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν 30
 ἐσμεν. Ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα λιθάσωσιν² 31
 αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν 32
 ἐκ τοῦ πατρός μου: διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ² με; 33
 Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ
 λιθάζομέν² σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας,³ καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν
 ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ ἔστιν 34
 γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, Ἐγὼ εἶπα, Θεοὶ ἐστε; Εἰ 35
 ἐκείνους εἶπεν θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο – καὶ οὐ
 δύναται λυθῆναι ἡ γραφή – ὃν ὁ πατήρ ἡγίασεν καὶ ἀπέστειλεν 36
 εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι Βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, Υἱὸς
 τοῦ θεοῦ εἰμι; Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετε 37

¹ ἄρπάζω, seize, snatch. ² λιθάζω, throw stones, stone. ³ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

μοι: εἰ δὲ ποιῶ, καὶ ἔμοι μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε: 38

ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. 39

Ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν πιάσαι: ² καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

Καὶ ἀπῆλθεν πάλιν πέραν ³ τοῦ Ἰορδάνου ⁴ εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν 40

Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων: καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. Καὶ πολλοὶ 41

ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν

οὐδέν: πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθὴ ἦν. Καὶ 42

ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

⁵ Ἦν δὲ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ⁵ ἀπὸ Βηθανίας, ⁶ ἐκ τῆς κώμης Μαρίας 11

καὶ Μάρθας ⁷ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα ⁸ 2

τὸν κύριον μύρῳ, ⁹ καὶ ἐκμάξασα ¹⁰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξίν ¹¹

αὐτῆς, ἥς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ⁵ ἡσθένει. Ἀπέστειλαν οὖν αἱ 3

ἀδελφαὶ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι, Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ. 4

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Αὕτη ἡ ἀσθένεια ¹² οὐκ ἔστιν πρὸς

θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ

θεοῦ δι' αὐτῆς. Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν ⁷ καὶ τὴν 5

ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον. ⁵ Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, 6

¹ καὶ, and if, even if. ² πιάζω, take, lay hold of. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁵ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁶ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁷ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁸ ἀλείφω, anoint. ⁹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁰ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹¹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹² ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness.

τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπω δύο ἡμέρας. Ἔπειτα¹ μετὰ τοῦτο 7
λέγει τοῖς μαθηταῖς, Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν. Λέγουσιν 8
αὐτῷ οἱ μαθηταί, Ῥαββί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι² οἱ Ἰουδαῖοι,
καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν 9
ᾧραι τῆς ἡμέρας; Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει,³
ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. Ἐάν δέ τις περιπατῇ ἐν 10
τῇ νυκτί, προσκόπτει,³ ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα 11
εἶπεν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, Λάζαρος⁴ ὁ φίλος ἡμῶν
κεκοίμηται:⁵ ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω⁶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ 12
μαθηταὶ αὐτοῦ, Κύριε, εἰ κεκοίμηται,⁵ σωθήσεται. Εἰρήκει δὲ ὁ 13
Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ: ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς
κοιμήσεως⁷ τοῦ ὕπνου⁸ λέγει. Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς 14
παρρησίᾳ, Λάζαρος⁴ ἀπέθανεν. Καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα 15
πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ: ἀλλὰ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. Εἶπεν 16
οὖν Θωμᾶς,⁹ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,¹⁰ τοῖς συμμαθηταῖς,¹¹
Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.

Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν 17
τῷ μνημείῳ. Ἦν δὲ ἡ Βηθανία¹² ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς 18
ἀπὸ σταδίων¹³ δεκαπέντε:¹⁴ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων 19

¹ ἔπειτα, then, after this. ² λιθάζω, throw stones, stone. ³ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁴ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁵ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁶ ἐξυπνίζω, wake up, arouse. ⁷ κοίμησις, εως, ἡ, sleep, resting. ⁸ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ⁹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁰ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ¹¹ συμμαθητής, ου, ὁ, fellow disciple. ¹² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹³ στάδιον, οὔ, τό, stadia, length of a stadium. ¹⁴ δεκαπέντε, fifteen, 15.

ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ Μάρθαν¹ καὶ Μαρίαν, ἵνα
 παραμυθήσωνται² αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν 20
 Μάρθα,¹ ὡς ἤκουσεν ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν³ αὐτῷ:
 Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο.⁴ Εἶπεν οὖν Μάρθα¹ πρὸς τὸν 21
 Ἰησοῦν, Κύριε, εἰ ἦς ᾧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει.⁵ 22
 Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεόν, δώσει σοι ὁ θεός. 23
 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. Λέγει αὐτῷ 24
 Μάρθα,¹ Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ
 ἡμέρᾳ. Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὁ 25
 πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν⁶ ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ 26
 πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο;
 Λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε· ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ 27
 υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. Καὶ ταῦτα εἰπούσα 28
 ἀπῆλθεν, καὶ ἐφώνησεν Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα,⁷
 εἰπούσα, Ὁ διδάσκαλος πάρεστιν⁸ καὶ φωνεῖ σε. Ἐκείνη ὥς 29
 ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ⁹ καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Οὕτω δὲ 30
 ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου
 ὑπήντησεν³ αὐτῷ ἡ Μάρθα.¹ Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς 31
 ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι² αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν ὅτι
 ταχέως¹⁰ ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες ὅτι

¹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ² παραμυθέομαι, encourage, comfort. ³ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁴ καθέζομαι, sit down, am sitting. ⁵ θνήσκω, die, am dying. ⁶ κἂν, and if, even if. ⁷ λάθρα, secretly. ⁸ πάρεμι, be present, have arrived. ⁹ ταχύ, quickly, speedily. ¹⁰ ταχέως, quickly, soon.

Ἵπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. Ἡ οὖν Μαρία, ὡς 32
 ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ¹ εἰς τοὺς
 πόδας λέγουσα αὐτῷ, Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέν μου ὁ
 ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς 33
 συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο² τῷ
 πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν³ ἑαυτόν, καὶ εἶπεν, Ποῦ θεθείκατε αὐτόν; 34
 Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν⁴ ὁ Ἰησοῦς. 35
 Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν 37
 εἶπον, Οὐκ ἡδύνατο οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ
 τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς οὖν πάλιν 38
 ἐμβριμώμενος² ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. Ἦν δὲ
 σπήλαιον,⁵ καὶ λίθος ἐπέκειτο⁶ ἐπ' αὐτῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς, Ἄρατε 39
 τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος⁷ Μάρθα,⁸ Κύριε,
 ἤδη ὄζει:⁹ τεταρταῖος¹⁰ γάρ ἐστιν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ 40
 εἰπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὅψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; Ἦραν οὖν 41
 τὸν λίθον, οὗ¹¹ ἦν ὁ τεθνηκώς⁷ κείμενος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρεν τοὺς
 ὀφθαλμοὺς ἄνω,¹² καὶ εἶπεν, Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς
 μου. Ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις: ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον 42
 τὸν περιεστώτα¹³ εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σὺ με ἀπέστειλας. 43

¹ αὐτοῦ, there, here. ² ἐμβριμάμαι, be moved with anger, admonish sternly. ³ ταρασσω, trouble, agitate. ⁴ δακρύω, weep, shed tears. ⁵ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ⁶ ἐπείκειμαι, lie on, lie upon. ⁷ θνήσκω, die, am dying. ⁸ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁹ ὄζω, (emit a) smell, give off an odor. ¹⁰ τεταρταῖος, happening on the fourth day. ¹¹ οὔ, where, when. ¹² ἄνω, up, above. ¹³ περιῖσθημι, stand around, avoid.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλη ἐκραύγασεν,¹ Λάζαρε,² δεῦρο³
 ἔξω. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκώς,⁴ δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς 44
 χεῖρας κειρίαις,⁵ καὶ ἡ ὄψις⁶ αὐτοῦ σουδαρίῳ⁷ περιεδέδετο.⁸ Λέγει
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Λύσατε αὐτόν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν.

Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν καὶ 45
 θεασάμενοι⁹ ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Τινὲς δὲ 46
 ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ
 ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς.

Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον,¹⁰ καὶ 47
 ἔλεγον, Τί ποιούμεν; Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ.
 Ἐὰν ἀφώμεν αὐτόν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν: καὶ 48
 ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι¹¹ καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ
 ἔθνος. Εἷς δὲ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας,¹² ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ¹³ 49
 ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς οὐκ οἶδατε οὐδέν, οὐδὲ 50
 διαλογίζεσθε¹⁴ ὅτι συμφέρει¹⁵ ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ
 ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. Τοῦτο δὲ ἄφ' 51
 ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ¹³ ἐκείνου,
 προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους,

¹κραυγάζω, cry out, cry aloud. ²Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ³δεῦρο, until now, come here! ⁴θνήσκω, die, am dying. ⁵κειρίαι, ας, ἡ, binding material, wrappings. ⁶ὄψις, εως, ἡ, outward appearance, face. ⁷σουδαρίον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ⁸περιδέω, bind, wrap around. ⁹θεάομαι, look at, behold. ¹⁰συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹¹Ῥωμαῖος, ου, ὁ, Roman, Roman citizen. ¹²Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹³ἐνιαυτός, οῦ, ὁ, year. ¹⁴διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁵συμφέρω, bring together, it is profitable.

καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ 52

τὰ διεσκορπισμένα¹ συναγάγῃ εἰς ἓν. Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας 53

συνεβουλευσάντο² ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ 54

ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραΐμ³

λεγομένην πόλιν, κακεῖ⁴ διέτριβεν⁵ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. 55

Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς

Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ Πάσχα, ἵνα ἀγνίσωσιν⁶

ἐαυτούς. Ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν 56

τῷ ἱερῷ ἐστηκότες, Τί δοκεῖ ὑμῖν; Ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν

ἐορτήν; Δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντολήν, 57

ἵνα ἐάν τις γινῶ ποῦ ἐστίν, μνηύσῃ,⁷ ὅπως πιάσωσιν⁸ αὐτόν.

Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἕξ⁹ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν,¹⁰ 12

ὅπου ἦν Λάζαρος¹¹ ὁ τεθνηκώς,¹² ὃν ἡγειρεν ἐκ νεκρῶν. 2

Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον¹³ ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα¹⁴ διηκόνει· ὁ δὲ

Λάζαρος¹¹ εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων¹⁵ σὺν αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία 3

λαβοῦσα λίτραν¹⁶ μύρου¹⁷ νάρδου¹⁸ πιστικῆς¹⁹ πολυτίμου,²⁰

¹ διασκορπίζω, scatter, separate. ² συμβουλεύω, plot, advise. ³ Ἐφραΐμ, ὁ, Ephraim. ⁴ κακεῖ, and there. ⁵ διατρίβω, continue, tarry. ⁶ ἀγνίζω, purify, cleanse. ⁷ μνηύω, make known, report. ⁸ πιάζω, take, lay hold of. ⁹ ἕξ, six, 6. ¹⁰ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹¹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ¹² θνήσκω, die, am dying. ¹³ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁴ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹⁵ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁶ λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ¹⁷ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁸ νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ¹⁹ πιστικός, genuine, pure. ²⁰ πολυτίμος, very precious, costly.

ἤλειψεν¹ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξεν² ταῖς θριξίν³ αὐτῆς
 τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὁσμῆς⁴ τοῦ μύρου.
 Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος⁴
 Ἰσκαριώτης,⁶ ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι, Διὰ τί τοῦτο τὸ⁵
 μύρον⁵ οὐκ ἐπράθη⁷ τριακοσίων⁸ δηναρίων,⁹ καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;⁶
 Εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἐμελεν¹⁰ αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι
 κλέπτῃς¹¹ ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον¹² εἶχεν, καὶ τὰ βαλλόμενα
 ἐβάσταζεν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ⁷
 ἐνταφιασμοῦ¹³ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε⁸
 ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.

Ἔγνω οὖν ὄχλος πολλὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστίν· καὶ ἦλθον⁹
 οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον¹⁴ ἴδωσιν, ὃν
 ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλεύσαντο¹⁵ δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν¹⁰
 Λάζαρον¹⁴ ἀποκτείνωσιν· ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν¹¹
 Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ ἐπαύριον¹⁶ ὄχλος πολλὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι¹²
 ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαῖτα¹⁷ τῶν φοινίκων,¹⁸¹³

¹ ἀλείφω, anoint. ² ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁴ ὁσμή, ἡς, ἡ, smell, aroma. ⁵ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁶ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁷ πιπράσκω, sell. ⁸ τριακόσιοι, three hundred, 300. ⁹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁰ μέλει, it is a care, it concerns. ¹¹ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ¹² γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ¹³ ἐνταφιασμός, οὔ, ὁ, preparation for burial, burial. ¹⁴ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ¹⁵ βουλεύω, deliberate, take counsel. ¹⁶ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹⁷ βαῖτον, ου, τό, palm branch. ¹⁸ φοῖνιξ, ὁ, palm tree, palm branch.

καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν¹ αὐτῷ, καὶ ἔκραζον, Ὡσαννά:²
 εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, βασιλεὺς τοῦ
 Ἰσραήλ. Εὐρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄναριον,³ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς 14
 ἐστὶν γεγραμμένον, Μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών· ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς 15
 σου ἔρχεται, καθήμενος ἐπὶ πῶλον⁴ ὄνου.⁵ Ταῦτα δὲ οὐκ 16
 ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη Ἰησοῦς,
 τότε ἐμνήσθησαν⁶ ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα
 ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ὅτε τὸν 17
 Λάζαρον⁷ ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ
 νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν⁸ αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσεν 18
 τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον 19
 πρὸς ἑαυτούς, Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε⁹ οὐδέν· ἴδε ὁ κόσμος
 ὀπίσω αὐτοῦ ἀπήλθεν.

Ἦσαν δὲ τινες Ἑλλήνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσκυνήσωσιν 20
 ἐν τῇ ἑορτῇ· οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαιᾶ¹⁰ 21
 τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, θέλομεν τὸν
 Ἰησοῦν ἰδεῖν. Ἐρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ:¹¹ καὶ 22
 πάλιν Ἀνδρέας¹¹ καὶ Φίλιππος λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 23
 ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων, Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς

¹ ὑπάντησις, εἰς, ἢ, going to meet, meeting. ² Ὡσαννά, hosanna. ³ ὄναριον, οὐ, τό, young donkey, young ass. ⁴ πῶλος, οὐ, ὁ, colt, young ass. ⁵ ὄνος, οὐ, ὁ, ass, donkey. ⁶ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁷ Λάζαρος, οὐ, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁸ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁹ ὠφελέω, profit, help. ¹⁰ Βηθσαιᾶ, ἢ, Bethsaida. ¹¹ Ἀνδρέας, οὐ, ὁ, Andrew.

τοῦ ἀνθρώπου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος¹ τοῦ 24
 σίτου² πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ
 ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 25
 ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ
 τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. Ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τις, 26
 ἐμοὶ ἀκολουθεῖτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς
 ἔσται· καὶ ἐὰν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει³ αὐτὸν ὁ πατήρ. Νῦν ἡ 27
 ψυχὴ μου τετάρακται·⁴ καὶ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς
 ὥρας ταύτης. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἤλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. 28
 Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. Ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
 Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἐστὼς καὶ 29
 ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν⁵ γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον, Ἄγγελος
 αὐτῷ λελάληκεν. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ 30
 φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου 31
 τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. 32
 Καγὼ ἐὰν ὑψωθῶ⁶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω⁷ πρὸς ἐμαυτόν. 33
 Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, σημαίνων⁸ ποίῳ θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν. 34
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ
 χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, Δεῖ ὑψωθῆναι⁶
 τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; 35

¹ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ² σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ³ τιμάω, honor, value at a price. ⁴ ταράσσω, trouble, agitate. ⁵ βροντή, ους, ἡ, thunder. ⁶ ὑψόω, lift up, exalt. ⁷ ἐλκύω, drag, draw. ⁸ σημαίνω, indicate, signify.

Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὡς μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν
 ἐστίν. Περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία¹ ὑμᾶς
 καταλάβῃ·² καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ¹ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει.
 Ὡς τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. 36

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη³ ἀπ' αὐτῶν. 37
 Τοσαῦτα⁴ δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ
 ἐπίστευον εἰς αὐτόν· ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου⁵ τοῦ προφήτου 38
 πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ⁶ ἡμῶν; Καὶ ὁ
 βραχίων⁷ κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο 39
 πιστεῦειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας,⁵ Τετύφλωκεν⁸ αὐτῶν τοὺς 40
 ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν⁹ αὐτῶν τὴν καρδίαν· ἵνα μὴ ἴδωσιν
 τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσιν¹⁰ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσιν,
 καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας,⁵ ὅτε εἶδεν τὴν δόξαν 41
 αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ. Ὅμως¹¹ μέντοι¹² καὶ ἐκ τῶν 42
 ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τοὺς
 Φαρισαίους οὐχ ὠμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι¹³ γένωνται. 43
 Ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ περ¹⁴ τὴν
 δόξαν τοῦ θεοῦ.

¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ² καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ³ κρύπτω, conceal, hide. ⁴ τοσούτος, so great, so much. ⁵ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁶ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁷ βραχίων, ονος, ὁ, arm, strength. ⁸ τυφλόω, blind, make blind. ⁹ παρώω, harden, render callous. ¹⁰ νοέω, understand, consider. ¹¹ ὅμως, yet, nevertheless. ¹² μέντοι, yet, however. ¹³ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ¹⁴ ἢ περ, than.

Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν, Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς 44
 ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με· καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν 45
 πέμψαντά με. Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ 46
 πιστεύων εἰς ἐμέ, ἐν τῇ σκοτίᾳ¹ μὴ μείνη. Καὶ ἐάν τις μου 47
 ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ
 γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. Ὁ 48
 ἀθετῶν² ἐμέ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα
 αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ
 ἡμέρᾳ. Ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα· ἀλλ' ὁ πέμψας με 49
 πατήρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκεν, τί εἶπω καὶ τί λαλήσω. Καὶ 50
 οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν· ἃ οὖν λαλῶ ἐγώ,
 καθὼς εἶρηκέν μοι ὁ πατήρ, οὕτως λαλῶ.

Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ 13
 ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ³ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα,
 ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν
 αὐτούς. Καὶ δεῖπνον⁴ γενομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος 2
 εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου⁵ ἵνα αὐτὸν παραδῶ, 3
 εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατήρ εἰς τὰς χεῖρας,
 καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξηλθεν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ 4

¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ² ἀθετέω, reject, annul. ³ μεταβαίνω, depart, leave. ⁴ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

τοῦ δείπνου,¹ καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον² διέζωσεν
 ἑαυτόν. Εἴτα⁴ βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα,⁵ καὶ ἥρξατο νίπτειν⁶ 5
 τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν⁷ τῷ λεντίῳ² ὃ ἦν
 διεζωσμένος.³ Ἐρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ λέγει 6
 αὐτῷ ἐκεῖνος, Κύριε, σύ μου νίπτεις⁶ τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη 7
 Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώση
 δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Οὐ μὴ νίψῃς⁶ τοὺς πόδας 8
 μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν μὴ νίψω⁶ σε,
 οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, μὴ 9
 τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν. 10
 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ λελουμένος⁸ οὐ χρειαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας
 νίψασθαι,⁶ ἀλλ' ἔστιν καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε,
 ἀλλ' οὐχὶ πάντες. Ἦδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο 11
 εἶπεν, Οὐχὶ πάντες καθαροὶ ἐστε.

Ὅτε οὖν ἐνίψεν⁶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 12
 ἀναπεσὼν⁹ πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς, Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; 13
 Ὑμεῖς φωνεῖτέ με, Ὁ διδάσκαλος, καὶ Ὁ κύριος· καὶ καλῶς
 λέγετε, εἰμὶ γάρ. Εἰ οὖν ἐγὼ ἐνίψα⁶ ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ κύριος 14
 καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν⁶ τοὺς

¹ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ² λέντιον, ου, τό, linen cloth, towel. ³ διαζώννυμι, gird about, put on. ⁴ εἴτα, then, thereafter. ⁵ νιπτῆρ, ἦρος, ό, wash basin, basin. ⁶ νίπτω, wash. ⁷ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ⁸ λούω, bathe, wash. ⁹ ἀναπίπτω, recline, lie down.

πόδας. Ὑπόδειγμα¹ γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα 15
 ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δούλος 16
 μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ
 πέμψαντος αὐτόν. Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε 17
 αὐτά. Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω: ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην:² 18
 ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὁ τρώγων³ μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον
 ἐπῆρεν⁴ ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν⁵ αὐτοῦ. Ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ 19
 γενέσθαι, ἵνα, ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι. Ἀμὴν 20
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ὁ λαμβάνων ἐὰν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει: ὁ
 δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη⁶ τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησεν 21
 καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. 22
 Ἐβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι⁷ περὶ τίνος
 λέγει. Ἦν δὲ ἀνακείμενος⁸ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ⁹ 23
 τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς: νεύει¹⁰ οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος 24
 πυθέσθαι¹¹ τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. Ἐπιπεσὼν¹² δὲ ἐκεῖνος οὕτως 25
 ἐπὶ τὸ στήθος¹³ τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ, Κύριε, τίς ἐστιν; 26
 Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς, Ἐκεῖνός ἐστιν ὃς ἐγὼ βάψας¹⁴ τὸ ψωμίον¹⁵

¹ ὑπόδειγμα, τος, τό, copy, example. ² ἐκλέγομαι, choose, elect. ³ τρώγω, gnaw, crunch. ⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁵ πτέρνα, ἡς, ἡ, heel. ⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ⁷ ἀπορέω, be at a loss, be perplexed. ⁸ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁹ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹⁰ νεύω, nod, beckon (as a sign). ¹¹ πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹² ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹³ στήθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁴ βάπτω, dip, dye. ¹⁵ ψωμίον, ου, τό, fragment, morsel.

ἐπιδώσω.¹ Καὶ ἐμβάψας² τὸ ψωμίον,³ δίδωσιν Ἰούδα Σίμωνος
 Ἰσκαριώτη.⁴ Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον,³ τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ 27
 Σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ ποιεῖς, ποιήσον τάχιον.⁵ 28
 Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων⁶ πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. 29
 Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον⁷ εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι
 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν:
 ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῶ. Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον³ ἐκεῖνος, εὐθέως 30
 ἐξῆλθεν: ἦν δὲ νύξ.

Ὅτε ἐξῆλθεν, λέγει ὁ Ἰησοῦς, Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, 31
 καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ 32
 θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τεκνία,⁸ 33
 ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. Ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς
 Ἰουδαίοις ὅτι Ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ
 ὑμῖν λέγω ἄρτι. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε 34
 ἀλλήλους: καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε
 ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, 35
 ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

¹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ² ἐμβάπτω, dip, dip into. ³ ψωμίον, ου, τό, fragment, morsel. ⁴ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

⁵ τάχιον, more swiftly. ⁶ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁷ γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ⁸ τεκνίον, ου, τό, little child.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ 36

Ἰησοῦς, Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαι μοι νῦν ἀκολουθῆσαι,

ὕστερον¹ δὲ ἀκολουθήσεις μοι. Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Κύριε, διὰ τί 37

οὐ δύναμαι σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ

θήσω. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ ἐμοῦ 38

θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ² φωνήσῃ ἕως οὗ

ἀπαρνήσῃ³ με τρίς.⁴

Μὴ ταρασσέσθω⁵ ὑμῶν ἡ καρδιά: πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, καὶ εἰς 14

ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς μου μοναί⁶ πολλάι εἰσιν: 2

εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν: Πορεύομαι ἐτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. Καὶ 3

ἐὰν πορευθῶ, ἐτοιμάσω ὑμῖν τόπον: πάλιν ἔρχομαι καὶ

παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμι ἐγώ, καὶ ὑμεῖς

ᾔτε. Καὶ ὅπου ἐγώ ὑπάγω οἶδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἶδατε. Λέγει 4

αὐτῷ Θωμᾶς,⁷ Κύριε, οὐκ οἶδαμεν ποῦ ὑπάγεις: καὶ πῶς

δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι ἡ 6

ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ: οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ

μὴ δι' ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἂν: 7

καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτόν, καὶ ἐωράκατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ 8

Φίλιππος, Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ⁸ ἡμῖν. Λέγει 9

¹ ὕστερον, lastly, afterward. ² ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁴ τρίς, thrice, three times. ⁵ ταραάσω, trouble, agitate. ⁶ μονή, ἡς, ἡ, dwelling-place, abode. ⁷ Θωμᾶς, ἁ, ὁ, Thomas. ⁸ ἀρκέω, assist, suffice.

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τοσοῦτον¹ χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ
 ἔγνωκάς με, Φίλιππε; Ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακεν τὸν πατέρα: καὶ
 πῶς σὺ λέγεις, Δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν 10
 τῷ πατρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ
 ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ: ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς
 ποιεῖ τὰ ἔργα. Πιστεύετε μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν 11
 ἐμοί: εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύτε μοι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 12
 ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ καὶ ἐκεῖνος² ποιήσει,
 καὶ μείζονα τούτων ποιήσει: ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου
 πορεύομαι. Καὶ ὃ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο 13
 ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. Ἐάν τι αἰτήσητέ με ἐν 14
 τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. Ἐὰν ἀγαπᾷτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς 15
 ἐμὰς τηρήσατε. Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον 16
 παράκλητον³ δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ 17
 πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ
 θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό. Ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι
 παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς:⁴ 18
 ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, 19
 ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με: ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. Ἐν ἐκείνῃ τῇ 20
 ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ μου, καὶ ὑμεῖς ἐν

¹ τοσοῦτος, so great, so much. ² καὶ ἐκεῖνος, and he, and she. ³ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ⁴ ὀρφανός, orphan, bereaved.

ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, 21
 ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ
 τοῦ πατρός μου· καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω¹ αὐτῷ
 ἐμαυτόν. Λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης,² Κύριε, καὶ τί 22
 γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν¹ σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ
 κόσμῳ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν 23
 λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς
 αὐτόν ἐλευσόμεθα, καὶ μονήν³ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Ὁ μὴ 24
 ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε
 οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. Ὁ δὲ παράκλητος,⁴ τὸ 25
 πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος
 ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει⁵ ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. 27
 Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ
 κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ ταρασσέσθω⁶ ὑμῶν ἡ
 καρδιά, μηδὲ δειλιάτω.⁷ Ἐκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Ὑπάγω 28
 καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ ἡγαπάτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον,
 Πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα· ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστιν. 29
 Καὶ νῦν εἶρηκα ὑμῖν πρὶν⁸ γενέσθαι· ἵνα, ὅταν γένηται,

¹ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ³ μονή, ἡς, ἡ, dwelling-place, abode. ⁴ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ⁵ ὑπομιμνήσκω, remind, remember. ⁶ ταρασσώ, trouble, agitate. ⁷ δειλιάω, be cowardly, fearful. ⁸ πρὶν, before, formerly.

πιστεύσητε. Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν: ἔρχεται γὰρ ὁ 30
 τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν: ἀλλ' ἵνα γινῶ ὁ 31
 κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό¹ μοι ὁ
 πατήρ, οὕτως ποιῶ. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.²

Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος³ ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός⁴ ἐστίν. 15

Πᾶν κλῆμα⁵ ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό: καὶ πᾶν τὸ
 καρπὸν φέρον, καθαίρει⁶ αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. Ἦδη 3
 ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. Μείνατε ἐν 4
 ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα⁵ οὐ δύναται καρπὸν φέρειν
 ἂφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μένῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ,³ οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν
 μὴ ἐν ἐμοὶ μένητε. Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος,³ ὑμεῖς τὰ κλήματα.⁵ Ὁ 5
 μένων ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν: ὅτι
 χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Ἐὰν μὴ τις μένῃ ἐν ἐμοί, 6
 ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα,⁵ καὶ ἐξηράνθη,⁷ καὶ συνάγουσιν αὐτὰ
 καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσιν, καὶ καίεται.⁸ Ἐὰν μένητε ἐν ἐμοί, καὶ 7
 τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μένῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ
 γενήσεται ὑμῖν. Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν 8
 πολὺν φέρητε: καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. Καθὼς ἠγάπησέν με 9
 ὁ πατήρ, καὶ ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς: μένατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. Ἐὰν 10

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² ἐντεῦθεν, hence, on each side. ³ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ⁴ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁵ κλῆμα, τος, τό, vine branch, branch. ⁶ καθαίρω, make clean, clear. ⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ⁸ καίω, burn, ignite.

τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου: καθὼς ἐγὼ
 τὰς ἐντολάς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ
 ἀγάπῃ. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μέινῃ, 11
 καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα 12
 ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείζονα ταύτης 13
 ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων
 αὐτοῦ. Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ, ἐὰν ποιῇτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι¹ 14
 ὑμῖν. Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ 15
 αὐτοῦ ὁ κύριος: ὑμᾶς δὲ εἶρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα
 παρὰ τοῦ πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν. Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε,² 16
 ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην² ὑμᾶς, καὶ ἔθηνκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε
 καὶ καρπὸν φέρετε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ: ἵνα ὃ τι ἂν
 αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῶ ὑμῖν. Ταῦτα 17
 ἐντέλλομαι¹ ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς 18
 μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. Εἰ ἐκ τοῦ 19
 κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει: ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου
 οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην² ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο
 μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. Μνημονεύετε³ τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, 20
 Οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ
 ὑμᾶς διώξουσιν: εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον⁴

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² ἐκλέγομαι, choose, elect. ³ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁴ ὑμέτερος, your.

τηρήσουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά 21
μου, ὅτι οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με. Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα 22
αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν¹ οὐκ ἔχουσιν περὶ
τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. Εἰ 23
τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν,
ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἐωράκασιν καὶ μεμισήκασιν καὶ
ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ 25
γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν ὅτι Ἐμίσησάν με δωρεάν.²

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος,³ ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ 26
πατρός, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς
ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ· καὶ ὑμεῖς δὲ 27
μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. Ἀποσυναγώγους⁴ 16
ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς
δόξῃ λατρεῖαν⁵ προσφέρειν τῷ θεῷ. Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι 3
οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, 4
ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε⁶ αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν.
Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ 5

¹ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ² δωρεάν, without cost, without cause. ³ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ⁴ ἀποσυναγώγος, expelled from the congregation. ⁵ λατρεία, ας, ἡ, service, divine worship. ⁶ μνημονεύω, remember, make mention of.

ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με,
 Ποῦ ὑπάγεις; Ἄλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη¹ 6
 πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. Ἄλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω 7
 ὑμῖν: συμφέρει² ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω: ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ
 παράκλητος³ οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς: ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω
 αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει⁴ τὸν κόσμον περὶ 8
 ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως: περὶ ἁμαρτίας 9
 μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ: περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς 10
 τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με: περὶ δὲ κρίσεως, 11
 ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν 12
 ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ 13
 πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει⁵ ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν:
 οὐ γὰρ λαλήσει ἅψ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ
 ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ⁶ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ 14
 λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ⁶ ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμὰ ἐστίν: 15
 διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ⁶ ὑμῖν. 16
 Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι
 ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς 17
 ἀλλήλους, Τί ἐστίν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ
 με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; Καὶ ὅτι Ἐγὼ ὑπάγω πρὸς

¹λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ²συμφέρω, bring together, it is profitable. ³παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ⁴ἐλέγχω, convict, reprove. ⁵ὁδηγέω, lead, guide. ⁶ἀναγγέλλω, announce, report.

τὸν πατέρα; Ἔλεγον οὖν, Τοῦτο τί ἐστὶν ὃ λέγει, τὸ μικρόν; Οὐκ 18

οἶδαμεν τί λαλεῖ. Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, 19

καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον,

Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; 20

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε¹ ὑμεῖς, ὃ δὲ

κόσμος χαρήσεται: ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη² ὑμῶν εἰς

χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ³ λύπην² ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ 21

ὥρα αὐτῆς: ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει⁴ τῆς

θλίψεως, διὰ τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. 22

Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην² μὲν νῦν ἔχετε: πάλιν δὲ ὀψομαι ὑμᾶς, καὶ

χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδιά, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ'

ὑμῶν. Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. Ἀμὴν 23

ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί

μου, δώσει ὑμῖν. Ἔως ἄρτι οὐκ ᾔτήσατε οὐδέν ἐν τῷ ὀνόματί 24

μου: αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾗ πεπληρωμένη.

Ταῦτα ἐν παροιμίαις⁵ λελάληκα ὑμῖν: ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι 25

ἐν παροιμίαις⁵ λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς

ἀναγγελῶ⁶ ὑμῖν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου 26

αἰτήσεσθε: καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ

¹ θρηνέω, lament, mourn. ² λύπη, γς, ἡ, pain, grief. ³ τίκτω, give birth to, bear. ⁴ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁵ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ⁶ ἀναγγέλλω, I will report, I will announce.

ὑμῶν· αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, 27
 καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. Ἐξῆλθον 28
 παρὰ τοῦ πατρός, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφήμι τὸν
 κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ 29
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Ἴδε, νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν¹
 οὐδεμίαν λέγεις. Νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρεῖαν 30
 ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες.
 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἄρτι πιστεύετε; Ἰδοὺ, ἔρχεται ὥρα 31
 καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῇτε² ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ
 μόνον ἀφήτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστιν. 33
 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ
 θλίψιν ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε,³ ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρεν⁴ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς 17
 τὸν οὐρανόν, καὶ εἶπεν, Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου
 τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε· καθὼς ἔδωκας αὐτῷ 2
 ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς
 ζωὴν αἰώνιον. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσιν σε 3
 τὸν μόνον ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν χριστόν. 4
 Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα⁵ ὃ δέδωκάς μοι

¹ παροιμία, ας, ή, proverb, parable. ² σκορπίζω, scatter, disperse. ³ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁵ τελειώω, fill, fulfill.

ἵνα ποιήσω. Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ 5
 δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. Ἐφανερώσα 6
 σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου:
 σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας· καὶ τὸν λόγον σου
 τετηρήκασιν. Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ 7
 σοῦ ἐστίν· ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· καὶ 8
 αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς¹ ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ
 ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἔρωτῶ· οὐ 9
 περὶ τοῦ κόσμου ἔρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοὶ εἰσιν·
 καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σὰ ἐστίν, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ· καὶ δεδόξασμαι ἐν 10
 αὐτοῖς. Καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ 11
 εἰσίν, καὶ ἐγὼ πρὸς σε ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν
 τῷ ὀνόματί σου, ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὥσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε 12
 ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ
 ὀνόματί σου· οὓς δέδωκάς μοι, ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν
 ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας,² ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν 13
 δὲ πρὸς σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσιν
 τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Ἐγὼ δέδωκα 14
 αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ
 εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. Οὐκ 15

¹ ἀληθῶς, truly, really. ² ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin.

ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς
 ἐκ τοῦ πονηροῦ. Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶν, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ 16
 κόσμου οὐκ εἰμί. Ἀγιάσον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου: ὁ λόγος ὁ 17
 σὸς ἀλήθειά ἐστιν. Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, καὶ γὰρ 18
 ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω 19
 ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὧσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ 20
 τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ
 λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ: ἵνα πάντες ἔν ὧσιν: καθὼς σύ, πάτερ, ἐν 21
 ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἔν ὧσιν: ἵνα ὁ κόσμος
 πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς 22
 μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἔν, καθὼς ἡμεῖς ἔν ἐσμεν. Ἐγὼ ἐν 23
 αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσιν τετελειωμένοι¹ εἰς ἔν, καὶ ἵνα
 γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτούς,
 καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. Πάτερ, οὗς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου 24
 εἰμὶ ἐγὼ καὶ κεῖνοι² ὧσιν μετ' ἐμοῦ: ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν
 ἐμὴν ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς³ κόσμου. 25
 Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνω, καὶ
 οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας: καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ 26
 ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω: ἵνα ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με, ἐν
 αὐτοῖς ᾗ, καὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς.

¹ τελειώω, fill, fulfill. ² καὶ κεῖνος, and he, and she. ³ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν¹ **18**

τοῦ χειμάρρου² τῶν Κέδρων,³ ὅπου ἦν κῆπος,⁴ εἰς ὃν εἰσῆλθεν

αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἦδει δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδούς **2**

αὐτόν, τὸν τόπον· ὅτι πολλακίς⁵ συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἰούδας, λαβὼν τὴν σπεῖραν,⁶ καὶ ἐκ **3**

τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας,⁷ ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ

φανῶν⁸ καὶ λαμπάδων⁹ καὶ ὅπλων.¹⁰ Ἰησοῦς οὖν, εἰδὼς πάντα τὰ **4**

ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα ζητεῖτε; **5**

Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.¹¹ Λέγει αὐτοῖς ὁ

Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι. Εἰστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτόν

μετ' αὐτῶν. Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ **6**

ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί.¹² Πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησεν, Τίνα **7**

ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.¹¹ Ἀπεκρίθη **8**

Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε

τούτους ὑπάγειν· ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν ὅτι Οὗς δέδωκάς **9**

μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων **10**

μάχαιραν εἰλκυσεν¹³ αὐτήν, καὶ ἔπαισεν¹⁴ τὸν τοῦ ἀρχιερέως

δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν¹⁵ αὐτοῦ τὸ ὠτίον¹⁶ τὸ δεξιόν. Ἦν δὲ ὄνομα

τῷ δούλῳ Μάλχος.¹⁷ Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Βάλε τὴν **11**

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² χεῖμαρρος, ου, ὁ, brook, winter torrent. ³ Κεδρών, ὁ, Kidron. ⁴ κῆπος, ου, ὁ, garden. ⁵ πολλακίς, often, many times. ⁶ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁷ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁸ φανός, οὔ, ὁ, lamp, torch. ⁹ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ¹⁰ ὅπλον, ου, τό, tool, implement. ¹¹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹² χαμαί, on or to the ground. ¹³ ἐλκύω, drag, draw. ¹⁴ παίω, strike, hit. ¹⁵ ἀποκόπτω, cut off, smite. ¹⁶ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹⁷ Μάλχος, ου, ὁ, Malchus.

μάχαιραν εἰς τὴν θήκην·¹ τὸ ποτήριον δὲ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὐ
μὴ πῖω αὐτό;

Ἦ οὖν σπεῖρα² καὶ ὁ χιλιάρχος³ καὶ οἱ ὑπηρέται⁴ τῶν Ἰουδαίων 12
συνέλαβον⁵ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτόν, καὶ ἀπήγαγον⁶ αὐτόν 13
πρὸς Ἄνναν⁷ πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερός⁸ τοῦ Καϊάφα,⁹ ὃς ἦν
ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ¹⁰ ἐκείνου. Ἦν δὲ Καϊάφας⁹ ὁ 14
συμβουλευσας¹¹ τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρι¹² ἓνα ἄνθρωπον
ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

Ἦκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής. Ὁ 15
δὲ μαθητής ἐκεῖνος ἦν γνωστός¹³ τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθεν¹⁴
τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλήν¹⁵ τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει 16
πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητής ὁ ἄλλος ὃς ἦν
γνωστός¹³ τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ,¹⁶ καὶ εἰσήγαγεν¹⁷ τὸν
Πέτρον. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη¹⁸ ἡ θυρωρός¹⁶ τῷ Πέτρῳ, Μὴ καὶ 17
σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Λέγει ἐκεῖνος, Οὐκ
εἰμί. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται⁴ ἀνθρακιὰν¹⁹ 18
πεποιηκότες, ὅτι ψύχος²⁰ ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο·²¹ ἦν δὲ μετ'

¹θήκη, ης, ἡ, sheath, scabbard. ²σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ³χιλιάρχος, ου, ὁ, military tribune, captain. ⁴ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁵συλλαμβάνω, take, conceive. ⁶ἀπάγω, lead away, lead. ⁷Ἄννας, α, ὁ, Annas. ⁸πενθερός, οὔ, ὁ, father-in-law. ⁹Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁰ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ¹¹συμβουλεύω, plot, advise. ¹²συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹³γνωστός, known, acquaintance. ¹⁴συνεισέρχομαι, enter together, enter together with. ¹⁵αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁶θυρωρός, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ¹⁷εἰσάγω, lead in, bring in. ¹⁸παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹⁹ἀνθρακιά, ἄς, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ²⁰ψύχος, ους, τό, cold. ²¹θερμαίνω, warm.

αὐτῶν ὁ Πέτρος ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος.¹

Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 19
καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ 20
παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν
συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται,
καὶ ἐν κρυπτῷ² ἐλάλησα οὐδέν. Τί με ἐπερωτᾷς; Ἐπερώτησον 21
τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε, οὗτοι οἶδασιν ἃ εἶπον
ἐγώ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν³ παρεστηκώς 22
ἔδωκεν ῥάπισμα⁴ τῷ Ἰησοῦ, εἰπών, Οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ
; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ κακῶς⁵ ἐλάλησα, μαρτύρησον 23
περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;⁶ Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ 24
Ἄννας⁷ δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν⁸ τὸν ἀρχιερέα.

Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος·¹ εἶπον οὖν αὐτῷ, 25
Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; Ἠρνήσατο οὖν ἐκεῖνος, καὶ
εἶπεν, Οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, 26
συγγενῆς⁹ ὧν οὗ ἀπέκοψεν¹⁰ Πέτρος τὸ ὠτίον,¹¹ Οὐκ ἐγώ σε εἶδον
ἐν τῷ κήπῳ¹² μετ' αὐτοῦ; Πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, καὶ 27
εὐθέως ἀλέκτωρ¹³ ἐφώνησεν.

¹ θερμαίνω, warm. ² κρυπτός, hidden, secret. ³ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁴ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ⁵ κακῶς, badly, evilly. ⁶ δέρω, beat, flay. ⁷ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ⁸ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁹ συγγενής, kindred, relative. ¹⁰ ἀποκόπτω, cut off, smite. ¹¹ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹² κήπος, ου, ὁ, garden. ¹³ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock.

Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα¹ εἰς τὸ πραιτώριον·² ἦν δὲ 28
 πρωΐ,³ καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον,² ἵνα μὴ
 μιανθῶσιν,⁴ ἀλλ' ἵνα φάγωσιν τὸ Πάσχα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ 29
 Πιλάτος πρὸς αὐτούς, καὶ εἶπεν, Τίνα κατηγορίαν⁵ φέρετε κατὰ
 τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Εἰ μὴ ἦν 30
 οὗτος κακοποιός,⁶ οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. Εἶπεν οὖν 31
 αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον
 ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμῖν οὐκ
 ἔξεστιν ἀποκτείνειν οὐδένα: ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν 32
 εἶπεν, σημαίνων⁷ ποίῳ θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν.

Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον² πάλιν ὁ Πιλάτος, καὶ ἐφώνησεν 33
 τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; 34
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι
 σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Μήτι⁸ ἐγὼ Ἰουδαῖός 35
 εἰμι; Τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί: τί
 ἐποίησας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ 36
 κόσμου τούτου: εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ
 ὑπηρέται⁹ ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο,¹⁰ ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς
 Ἰουδαίοις: νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.¹¹ Εἶπεν 37

¹ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ² πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ³ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ⁴ μιάνω, stain, defile. ⁵ κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ⁶ κακοποιός, οῦ, ὁ, evildoer. ⁷ σημαίνω, indicate, signify. ⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁰ ἀγωνίζομαι, contend, struggle. ¹¹ ἐντεῦθεν, hence, on each side.

οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκοῦν¹ βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς,
 Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ. Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ
 εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ.

Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς. Λέγει αὐτῷ ὁ 38
 Πιλάτος, Τί ἐστὶν ἀλήθεια;

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ λέγει
 αὐτοῖς, Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν² εὐρίσκω ἐν αὐτῷ. Ἔστιν δὲ 39
 συνήθεια³ ὑμῖν, ἵνα ἓνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ Πάσχα: βούλεσθε
 οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐκραύγασαν⁴ οὖν 40
 πάλιν πάντες, λέγοντες, Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν:⁵ ἦν
 δὲ ὁ Βαραββᾶς⁵ ληστής.⁶

Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσεν.⁷ Καὶ οἱ 19
 στρατιῶται πλέξαντες⁸ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν⁹ ἐπέθηκαν αὐτοῦ
 τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν¹⁰ περιέβαλον¹¹ αὐτόν, καὶ 3
 ἔλεγον, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἐδίδουν αὐτῷ
 ῥαπίσματα.¹² Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, καὶ λέγει 4
 αὐτοῖς, Ἴδε, ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν
 αἰτίαν² εὐρίσκω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν¹³ τὸν 5

¹ οὐκοῦν, therefore, so. ² αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ³ συνήθεια, ας, ἡ, habit, custom. ⁴ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁵ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁶ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁷ μαστιγῶ, whip, lash. ⁸ πλέκω, plait, weave. ⁹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁰ πορφυροῦς, purple. ¹¹ περιβάλλω, put around, clothe. ¹² ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ¹³ φορέω, wear, bear.

ἀκάνθινον¹ στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν² ἱμάτιον. Καὶ λέγει
 αὐτοῖς, Ἴδε, ὁ ἄνθρωπος. Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 6
 ὑπηρέται,³ ἐκραύγασαν⁴ λέγοντες, Σταύρωσον, σταύρωσον
 αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ
 σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.⁵ 7
 Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ
 τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ
 ἐποίησεν. Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, 8
 μᾶλλον ἐφοβήθη, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον⁶ πάλιν, καὶ 9
 λέγει τῷ Ἰησοῦ, Πόθεν εἰ σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν⁷ οὐκ
 ἔδωκεν αὐτῷ. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; Οὐκ 10
 οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρώσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω
 ἀπολύσαί σε; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν 11
 κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν;⁸ διὰ τοῦτο ὁ
 παραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ 12
 Πιλάτος ἀπολύσαι αὐτόν. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον λέγοντες, Ἐὰν
 τοῦτον ἀπολύσης, οὐκ εἰ φίλος τοῦ Καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα
 ἑαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει⁹ τῷ Καίσαρι. Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας 13
 τοῦτον τὸν λόγον ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ

¹ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ² πορφυροῦς, purple. ³ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁴ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁵ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁶ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁷ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ⁸ ἄνωθεν, from above, again. ⁹ ἀντιλέγω, speak against, oppose.

βήματος,¹ εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον,² Ἑβραϊστί³ δὲ
 Γαββαθᾶ:⁴ ἦν δὲ Παρασκευῇ⁵ τοῦ Πάσχα, ὥρα δὲ ὥσεί⁶ ἕκτη:⁷ 14
 καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, Ἴδε, ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. Οἱ δὲ 15
 ἐκραύγασαν,⁸ Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ
 Πιλάτος, Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; Ἀπεκρίθησαν οἱ
 ἀρχιερεῖς, Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα. Τότε οὖν 16
 παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ.

Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον: καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν 17
 αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τόπον λεγόμενον Κρανίου⁹ Τόπον, ὃς λέγεται
 Ἑβραϊστί³ Γολγοθᾶ:¹⁰ ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ 18
 ἄλλους δύο, ἐντεῦθεν¹¹ καὶ ἐντεῦθεν,¹¹ μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. 19
 Ἐγράψεν δὲ καὶ τίτλον¹² ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ:
 ἦν δὲ γεγραμμένον, Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος¹³ ὁ βασιλεὺς τῶν
 Ἰουδαίων. Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον¹² πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν 20
 Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη ὁ
 Ἰησοῦς: καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστί,³ Ἑλληνιστί,¹⁴ Ῥωμαϊστί.¹⁵
 Ἐλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, Μὴ γράφε, 21
 Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: ἀλλ' ὅτι Ἐκεῖνος εἶπεν, Βασιλεὺς εἰμι

¹ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ² λιθόστρωτον, ου, τό, mosaic pavement. ³ Ἑβραϊστί, Hebrew. ⁴ Γαββαθᾶ, ἡ, Gabbatha. ⁵ παρασκευῇ, ἡς, ἡ, preparation. ⁶ ὥσεί, like, about. ⁷ ἕκτος, sixth. ⁸ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁹ κρανίον, ου, τό, skull. ¹⁰ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ¹¹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹² τίτλος, ου, ὁ, inscription, notice. ¹³ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁴ Ἑλληνιστί, Greek language, in the Greek language. ¹⁵ Ῥωμαϊστί, in Latin, in the Latin language.

τῶν Ἰουδαίων. Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Ὁ γέγραφα, γέγραφα. 22

Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια 23

αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἐκάστῳ στρατιώτῃ μέρος,

καὶ τὸν χιτῶνα.¹ Ἦν δὲ ὁ χιτῶν¹ ἄραφος,² ἐκ τῶν ἄνωθεν³

ύφαντός⁴ δι' ὅλου. Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, Μὴ σχίσωμεν⁵ 24

αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν⁶ περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφή

πληρωθῇ ἡ λέγουσα, Διεμερίσαντο⁷ τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ

ἐπὶ τὸν ἱματισμόν⁸ μου ἔβαλον κλῆρον.⁹ Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται

ταῦτα ἐποίησαν. Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ 25

μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ

Κλωπᾶ,¹⁰ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ.¹¹ Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν 26

μητέρα, καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ

αὐτοῦ, Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. Εἶτα¹² λέγει τῷ μαθητῇ, Ἴδου ἡ 27

μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν

εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεστοι, ἵνα τελειωθῇ 28

ἡ γραφή, λέγει, Διψῶ.¹⁴ Σκευὸς¹⁵ οὖν ἔκειτο¹⁶ ὄξους¹⁷ μεστόν·¹⁸ οἱ 29

δέ, πλήσαντες σπόγγον¹⁹ ὄξους,¹⁷ καὶ ὑσσώπῳ²⁰ περιθέντες,²¹

¹χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ²ἄραφος, seamless, not sewed. ³ἄνωθεν, from above, again. ⁴ύφαντός, woven. ⁵σχιζῶ, split, separate. ⁶λαγχάνω, chose by lot, receive. ⁷διαμερίζω, divide, distribute. ⁸ἱματισμός, οὐ, ὁ, clothing. ⁹κληρος, οὐ, ὁ, lot, portion. ¹⁰Κλωπᾶς, ἄ, ὁ, Clopas. ¹¹Μαγδαληνὴ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹²εἶτα, then, thereafter. ¹³τελειόω, fill, fulfill. ¹⁴διψάω, thirst, thirst for. ¹⁵σκεῦος, οὐς, τό, vessel, goods (plural). ¹⁶κείμει, lie, be laid. ¹⁷ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ¹⁸μεστός, full. ¹⁹σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ²⁰ὑσσώπος, οὐ, ὁ, hyssop. ²¹περιτίθημι, place around, put around.

προσήμεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος¹ ὁ 30
 Ἰησοῦς, εἶπεν, Τετέλεσται· καὶ κλίνας² τὴν κεφαλὴν, παρέδωκεν
 τὸ πνεῦμα.

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ 31
 σαββάτῳ, ἐπεὶ Παρασκευὴ³ ἦν – ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα
 ἐκείνου τοῦ σαββάτου – ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν
 αὐτῶν τὰ σκέλη,⁵ καὶ ἄρθωσιν. Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ 32
 τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν⁴ τὰ σκέλη⁵ καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ
 συσταυρωθέντος⁶ αὐτῷ: ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον 33
 αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα,⁷ οὐ κατέαξαν⁴ αὐτοῦ τὰ σκέλη:⁵ ἀλλ' εἷς 34
 τῶν στρατιωτῶν λόγχη⁸ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν⁹ ἔνυξεν,¹⁰ καὶ εὐθέως
 ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, καὶ 35
 ἀληθινὴ ἐστὶν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία, κάκεῖνος¹¹ οἶδεν ὅτι ἀληθὴ
 λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε. Ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ 36
 πληρωθῇ, Ὅσοῦν¹² οὐ συντριβήσεται¹³ ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ πάλιν 37
 ἑτέρα γραφὴ λέγει, Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.¹⁴

¹ ὄξος, οὗς, τό, sour wine, vinegar. ² κλίνω, cause to bend, bow. ³ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ⁴ κατάγνυμι, break in pieces. ⁵ σκέλος, οὗς, τό, leg. ⁶ συσταυρόω, crucify together with. ⁷ θνήσκω, die, am dying. ⁸ λόγχη, ἡς, ἡ, spear, lance. ⁹ πλευρά, ἁς, ἡ, side, side of the body. ¹⁰ νύσσω, prick, pierce. ¹¹ κάκεῖνος, and he, and she. ¹² ὅστέον, τό, bone. ¹³ συντριβῶ, break in pieces, crush. ¹⁴ ἐκκεντέω, pierce, pierce through.

Μετὰ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πιλάτον Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹ ὢν 38
 μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος² δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν
 Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ: καὶ ἐπέτρεψεν³ ὁ
 Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ ἤρεν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦλθεν δὲ 39
 καὶ Νικόδημος,⁴ ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον,
 φέρων μίγμα⁵ σμύρνης⁶ καὶ ἀλόης⁷ ὡς λίτρας⁸ ἑκατόν.⁹ Ἔλαβον 40
 οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθονίοις¹⁰ μετὰ τῶν
 ἄρωμάτων,¹¹ καθὼς ἔθος¹² ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν.¹³ Ἦν 41
 δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κήπος,¹⁴ καὶ ἐν τῷ κήπῳ¹⁴
 μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω¹⁵ οὐδεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν 42
 Παρασκευὴν¹⁶ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν
 τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ¹⁷ ἔρχεται πρωτῆ,¹⁸ 20
 σκοτίας¹⁹ ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον
 ἡρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. Τρέχει²⁰ οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα 2
 Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ
 λέγει αὐτοῖς, Ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἶδαμεν
 ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, 3

¹ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ² κρύπτω, conceal, hide. ³ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁴ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁵ μίγμα, τος, τό, mixture, compound. ⁶ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁷ ἀλόη, ης, ἡ, aloes. ⁸ λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ⁹ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁰ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹¹ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹² ἔθος, ους, τό, custom. ¹³ ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ¹⁴ κήπος, ου, ὁ, garden. ¹⁵ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁶ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹⁷ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁸ πρωτῆ, early in the morning, at dawn. ¹⁹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ²⁰ τρέχω, run, exercise myself.

καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. Ἐτρεχον¹ δὲ οἱ δύο ὁμοῦ·² καὶ ὁ 4
 ἄλλος μαθητὴς προέδραμεν³ τάχιον⁴ τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθεν
 πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας⁵ βλέπει κείμενα⁶ τὰ 5
 ὀθόνια,⁷ οὐ μέντοι⁸ εἰσῆλθεν. Ἐρχεται οὖν Σίμων Πέτρος 6
 ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ
 ὀθόνια⁷ κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον⁹ ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, 7
 οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων⁷ κείμενον,⁶ ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον¹⁰ εἰς
 ἓνα τόπον. Τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν 8
 πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδεν, καὶ ἐπίστευσεν· οὐδέπω¹¹ γὰρ 9
 ᾔδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. 10
 Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.

Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω· ὡς οὖν ἔκλαιεν, 11
 παρέκυνεν⁵ εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς 12
 καθεζομένους,¹² ἓνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν,
 ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, 13
 Γύναι, τί κλαίεις; Λέγει αὐτοῖς, ὅτι Ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ
 οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰπούσα ἐστράφη¹³ εἰς τὰ 14
 ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς

¹ τρέχω, run, exercise myself. ² ὁμοῦ, together. ³ προτρέχω, run ahead, outrun. ⁴ τάχιον, more swiftly. ⁵ παρακύπτω, stoop to look, look.
⁶ κείμεναι, lie, be laid. ⁷ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ⁸ μέντοι, yet, however. ⁹ σουδάριον, ου, τό, face cloth,
 handkerchief. ¹⁰ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ¹¹ οὐδέπω, not yet, still not. ¹² καθέζεμαι, sit down, am sitting. ¹³ στρέφω, turn,
 am converted.

ἐστιν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Γύναι, τί κλαίεις; Τίνα ζητεῖς; 15

Ἐκείνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός¹ ἐστιν, λέγει αὐτῷ, Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν, καὶ γὰρ αὐτὸν ἄρῶ. 16

Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μαρία. Στραφεῖσα² ἐκείνη λέγει αὐτῷ, Ῥαββουνί³ – ὃ λέγεται, Διδάσκαλε. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μὴ 17

μου ἄπτου, οὐπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου: πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς, Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. 18

Ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ⁴ ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἐώρακεν τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

Οὔσης οὖν ὀψίας,⁵ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν 19

θυρῶν κεκλεισμένων⁶ ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι, διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς 20

χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν⁷ αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν, Εἰρήνῃ 21

ὑμῖν: καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς. Καὶ 22 τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησεν⁸ καὶ λέγει αὐτοῖς, Λάβετε πνεῦμα ἅγιον.

Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς: ἂν τινων 23

¹κηπουρός, οὐ, ὁ, gardener. ²στρέφω, turn, am converted. ³ῥαββουνί, Rabboni, my master. ⁴Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁵ὀψις, late. ⁶κλείω, shut, shut up. ⁷πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ⁸ἐμφυσάω, breathe on, breathe into.

κρατῆτε, κεκράτηνται.

Θωμᾶς¹ δέ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος,² οὐκ ἦν μετ' 24

αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, 25

Ἐωράκαμεν τὸν κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς

χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον³ τῶν ἥλων,⁴ καὶ βάλῃ τὸν δάκτυλόν⁵

μου εἰς τὸν τύπον³ τῶν ἥλων,⁴ καὶ βάλῃ τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν

πλευράν⁶ αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτώ⁷ πάλιν ἦσαν ἔσω⁸ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ 26

Θωμᾶς¹ μετ' αὐτῶν. Ἐρχεται ὁ Ἰησοῦς, τῶν θυρῶν

κεκλεισμένων,⁹ καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν, Εἰρήνη ὑμῖν. 27

Εἶτα¹⁰ λέγει τῷ Θωμᾷ,¹ Φέρε τὸν δάκτυλόν⁵ σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς

χεῖράς μου: καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν⁶

μου: καὶ μὴ γίνου ἄπιστος,¹¹ ἀλλὰ πιστός. Καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς,¹ 28

καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. Λέγει αὐτῷ ὁ 29

Ἰησοῦς, Ὅτι ἐώρακάς με, πεπίστευκας; Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες,

καὶ πιστεύσαντες.

¹ Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ² Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ³ τύπος, ου, ὁ, mark, example. ⁴ ἥλος, ου, ὁ, nail. ⁵ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁶ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ⁷ ὀκτώ, eight, 8. ⁸ ἔσω, within, inside. ⁹ κλείω, shut, shut up. ¹⁰ εἶτα, then, thereafter. ¹¹ ἄπιστος, unbelieving, faithless.

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν 30

μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. 31

Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεῦσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι
αὐτοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἐφάνερωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ 21

τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος:¹ ἐφάνερωσεν δὲ οὕτως. Ἦσαν 2

ὁμοῦ² Σίμων Πέτρος, καὶ Θωμᾶς³ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,⁴ καὶ

Ναθαναήλ⁵ ὁ ἀπὸ Κανᾶ⁶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου,⁷

καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς Σίμων 3

Πέτρος, Ὑπάγω ἀλιεύειν.⁸ Λέγουσιν αὐτῷ, Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς

σὺν σοί. Ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν⁹ εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν

ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν¹⁰ οὐδέν. Πρωῖας¹¹ δὲ ἤδη γενομένης 4

ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν:¹² οὐ μέντοι¹³ ᾗδεισαν οἱ μαθηταὶ

ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Παιδιά, μή τι 5

προσφάγιον¹⁴ ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Οὐ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 6

Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον,¹⁵ καὶ εὐρήσετε.

Ἐβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἐλκύσαι¹⁶ ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ

¹ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ² ὁμοῦ, together. ³ Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ⁴ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ⁵ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ⁶ Κανᾶ, ἡ, Cana. ⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁸ ἀλιεύω, fish. ⁹ ἐμβαίνω, embark. ¹⁰ πιάζω, take, lay hold of. ¹¹ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹² αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ¹³ μέντοι, yet, however. ¹⁴ προσφάγιον, ου, τό, fish (to eat). ¹⁵ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁶ ἐλκύω, drag, draw.

πλήθους τῶν ἰχθύων.¹ Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ 7
 Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Ὁ κύριός ἐστιν. Σίμων οὖν Πέτρος, ἀκούσας
 ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην² διεζώσατο³ – ἦν γὰρ γυμνός⁴
 – καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ 8
 πλοιαρίῳ⁵ ἦλθον – οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν⁶ ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς
 ἀπὸ πηχῶν⁷ διακοσίων⁸ – σύροντες⁹ τὸ δίκτυον¹⁰ τῶν ἰχθύων.¹ 9
 Ὡς οὖν ἀπέβησαν¹¹ εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν¹² κειμένην
 καὶ ὀψάριον¹⁴ ἐπικείμενον,¹⁵ καὶ ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 10
 Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων¹⁴ ὧν ἐπιάσατε¹⁶ νῦν. Ἀνέβη Σίμων 11
 Πέτρος, καὶ εἴλκυσε¹⁷ τὸ δίκτυον¹⁰ ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν¹⁸ ἰχθύων¹
 μεγάλων ἑκατὸν¹⁹ πενήκοντα²⁰ τριῶν: καὶ τοσούτων²¹ ὄντων,
 οὐκ ἐσχίσθη²² τὸ δίκτυον.¹⁰ Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε²³ 12
 ἀριστήσατε.²⁴ Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα²⁵ τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι²⁶ αὐτόν,
 Σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ κύριός ἐστιν. Ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ 13
 λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον¹⁴ ὁμοίως.
 Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 14
 ἐγερεῖς ἐκ νεκρῶν.

¹ ἰχθύς, ὅς, fish. ² ἐπενδύτης, ου, ὅ, outer garment, coat. ³ διαζώννυμι, gird about, put on. ⁴ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁵ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ⁶ μακρὰν, far away. ⁷ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ⁸ διακόσιοι, two hundred, 200. ⁹ σύρω, draw, drag. ¹⁰ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹¹ ἀποβαίνω, get out, go away. ¹² ἀνθρακιά, ἄς, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ¹³ κείμεναι, lie, be laid. ¹⁴ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ¹⁵ ἐπικείμεναι, lie on, lie upon. ¹⁶ πιάζω, take, lay hold of. ¹⁷ ἐλκύνω, drag, draw. ¹⁸ μεστός, full. ¹⁹ ἑκατόν, hundred, 100. ²⁰ πενήκοντα, fifty, 50. ²¹ τοσούτος, so great, so much. ²² σχίζω, split, separate. ²³ δεῦτε, come!. ²⁴ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ²⁵ τολμάω, dare, endure. ²⁶ ἐξετάζω, scrutinize, examine.

Ὅτε οὖν ἡρίστησαν,¹ λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, Σίμων 15
 Ἰωνᾶ,² ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ, Ναὶ κύριε: σὺ
 οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ, Βόσκει³ τὰ ἀρνία μου. Λέγει αὐτῷ 16
 πάλιν δεύτερον, Σίμων Ἰωνᾶ,² ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ, Ναὶ
 κύριε: σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ, Ποίμαινε⁴ τὰ πρόβατά
 μου. Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, Σίμων Ἰωνᾶ,² φιλεῖς με; Ἐλυπήθη ὁ 17
 Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, Φιλεῖς με; Καὶ εἶπεν αὐτῷ,
 Κύριε, σὺ πάντα οἶδας: σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ
 Ἰησοῦς, Βόσκει³ τὰ πρόβατά μου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς 18
 νεώτερος,⁵ ἐζώννυες⁶ σεαυτόν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες: ὅταν
 δὲ γηράσῃς,⁷ ἐκτενεῖς⁸ τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσῃ,⁶ καὶ
 οἴσῃ ὅπου οὐ θέλεις. Τοῦτο δὲ εἶπεν, σημαίνων⁹ ποίῳ θανάτῳ 19
 δοξάσει τὸν θεόν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, Ἀκολουθεῖ μοι. 20
 Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ
 Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν¹⁰ ἐν τῷ δείπνῳ¹¹ ἐπὶ τὸ
 στῆθος¹² αὐτοῦ καὶ εἶπεν, Κύριε, τίς ἐστὶν ὁ παραδιδούς σε; 21
 Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, οὗτος δὲ τί; Λέγει 22
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε;
 Σὺ ἀκολουθεῖ μοι. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς, 23

¹ ἡριστάω, have breakfast, eat a meal. ² Ἰωνᾶς, ā, ὁ, Jonah. ³ βόσκω, feed. ⁴ ποιμαίνω, shepherd, rule. ⁵ νέος, new, young. ⁶ ζώννυμι, gird. ⁷ γηράσκω, grow old, become old. ⁸ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁹ σημαίνω, indicate, signify. ¹⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹¹ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹² στῆθος, ους, τό, breast, chest.

ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ

Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει· ἀλλ', Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως

ἔρχομαι, τί πρὸς σε;

Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ²⁴

ταῦτα· καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.

Ἦστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν ²⁵

γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι¹ τὸν κόσμον χωρῆσαι² τὰ

γραφόμενα βιβλία. Ἀμήν.

¹οἶμαι, think, suppose. ²χωρέω, make room for, hold.